

ISSN 2787-4729

7. međunarodni transdisciplinarni simpozij

BIOETIKA I APORIJE PSIHE

Zagreb, 4.–5. svibnja 2023.

Fakultet filozofije i religijskih znanosti
Sveučilišta u Zagrebu
(Jordanovac 110, Zagreb)

7th International Transdisciplinary Symposium

BIOETHICS AND APORIA OF PSYCHE

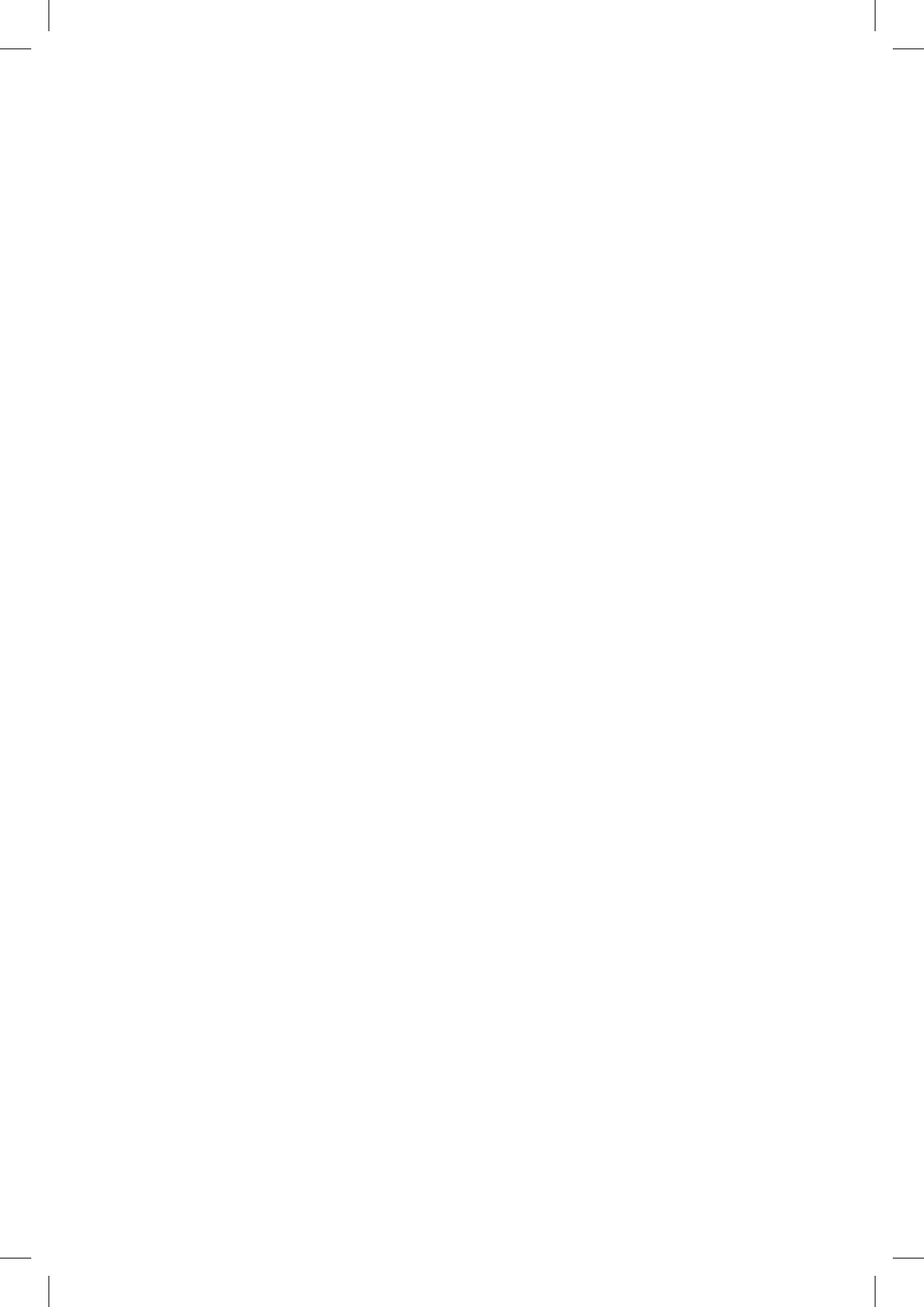
Zagreb, May 4–5 2023

Faculty of Philosophy and Religious Studies,
University of Zagreb
(Jordanovac 110, Zagreb)

SADRŽAJ / CONTENTS

Organizatori 7. međunarodnog transdisciplinarnog simpozija <i>Bioetika i aporije psihe</i> / Organisers of the 7th International Transdisciplinary Symposium <i>Bioethics and Aporia of Psyche</i>	7
O Međunarodnom transdisciplinarnom simpoziju <i>Bioetika i aporije psihe</i> / About the International Transdisciplinary Symposium <i>Bioethics and Aporia of Psyche</i>	11
Program 7. međunarodnog transdisciplinarnog simpozija <i>Bioetika i aporije psihe</i> / Programme of the 7th International Transdisciplinary Symposium <i>Bioethics and Aporia of Psyche</i>	17
Plenarna izlaganja/ Plenary lectures	31
Sekcijska izlaganja / Section presentations	41
Popratni program / Supplementary programme	107
Adresar / Address book	111

ORGANIZATORI
7. MEĐUNARODNOG
TRANSDISCIPLINARNOG SIMPOZIJA
BIOETIKA I APORIJE PSIHE

ORGANISERS
OF THE 7th INTERNATIONAL
TRANSDISCIPLINARY SYMPOSIUM
BIOETHICS AND APORIA OF PSYCHE

ORGANIZATORI / ORGANISERS

Centar za bioetiku Fakulteta filozofije i religijskih znanosti
Sveučilišta u Zagrebu /
Centre for Bioethics of the Faculty of Philosophy and Religious Studies,
University of Zagreb

Znanstveni centar izvrsnosti za integrativnu bioetiku /
Centre of Excellence for Integrative Bioethics

Hrvatsko bioetičko društvo /
Croatian Bioethics Society

Nastavno-znanstveni zavod za javno zdravlje »dr. Andrija Štampar« /
Teaching Institute of Public Health “dr. Andrija Štampar”

Hrvatski savez udruga za mentalno zdravlje (SUMEZ) /
Union of Croatian Mental Health Associations

Hrvatsko filozofsko društvo /
Croatian Philosophical Society

Nacionalno udruženje za istraživanje i poslijediplomske studije
psihologije (ANPEPP) /
National Association of Research and Graduate Studies in
Psychology (ANPEPP)

Internacionalna akademija nauka i umjetnosti u BiH /
International Academy of Science and Arts of BiH

**ORGANIZACIJSKI ODBOR
MEĐUNARODNOG TRANSDISCIPLINARNOG SIMPOZIJA
*BIOETIKA I APORIJE PSIHE /***

**ORGANISATION COMMITTEE OF THE
INTERNATIONAL TRANSDISCIPLINARY SYMPOSIUM
*BIOETHICS AND APORIA OF PSYCHE***

Predsjednik / President:

LUKA JANEŠ (Zagreb)

Tajnica / Secretary:

ŠTEFANIJA KOŽIĆ (Zagreb)

Članovi / Members:

IRENA BAKIĆ (Beč/Vienna), ANTE BELIĆ (Zagreb), BRUNO BOGOVIĆ (Varaždin), ERIK BREZOVEC (Zagreb), ANTE ČOVIĆ (Zagreb), JAN DEFRANČESKI (Zagreb), DAN ĐAKOVIĆ (Zagreb), ALEKSANDAR FATIĆ (Beograd/ Belgrade), DEMÉTRIUS A. FRANÇA (São Paulo), HRVOJE HANDL (Zagreb), VASILE HATEGAN (Temišvar/ Timișoara), EMANUELA HERCEG (Zagreb), THEODOR ITTEN (St. Gallen), HRVOJE JURIĆ (Zagreb), KSENIJA KAPELJ (Zagreb), KRIŽO KATINIĆ (Zagreb), IVICA KELAM (Osijek), LIDIJA KNORR (Zagreb), HUGO KOETSIER (Heiloo), ZORAN KOJČIĆ (Osijek), MARIJANA KOLEDNJAK (Varaždin), IVAN KOPREK (Zagreb), LUKA MARŠIĆ (Zagreb), MIRA MATIJEVIĆ (Zagreb), ALEN OREŠKOVIĆ (Zagreb), IVAN PERKOV (Zagreb), LUKA PERUŠIĆ (Zagreb), TARA BEATA RACZ (Zagreb), VLATKA ROČIĆ PETAK (Zagreb), MARTINA ROJNIĆ KUZMAN (Zagreb), DARIJA RUPČIĆ KELAM (Osijek), IGOR SALOPEK (Karlovac), INES SKELAC (Zagreb), IVAN ŠESTAK (Zagreb), DANIJELA ŠTIMAC GRBIĆ (Zagreb), SLAĐANA ŠTRKALJ IVEZIĆ (Zagreb) MAJA VEJIĆ (Zagreb), ANTUN VOLENIK (Zagreb)

**Simpozij se organizira uz potporu /
The symposium is organised with the support of:**

Ministarstvo znanosti i obrazovanja Republike Hrvatske /
Ministry of Science and Education of the Republic of Croatia

Amigdala centar, Zagreb /
Amigdala Centre, Zagreb

Turistička zajednica grada Zagreba /
Zagreb Tourist Board

**O MEĐUNARODNOM
TRANSDISCIPLINARNOM SIMPOZIJU
*BIOETIKA I APORIJE PSIHE***

**ABOUT THE INTERNATIONAL
TRANSDISCIPLINARY SYMPOSIUM
*BIOETHICS AND APORIA OF PSYCHE***

UVODNA RIJEČ

Kroz šest dosad održanih inačica međunarodnog transdisciplinarnog simpozija *Bioetika i aporije psihe*, u okviru mnogobrojnih izlagačkih sesija, radionica, scenskih nastupa, izložbi i ostalih aktivnosti, svoj istraživački i diseminacijski obol dao je zavidan broj izlagača iz dvadeset i dvije zemlje. Širinu pristupa i odabir evaluiranih tema zbog njihove mnogobrojnosti nemoguće je uokviriti u formu ovog predgovora, no temati u časopisima *Jahr*, *Filozofska istraživanja* i *Synthesis philosophica*, zbornik radova *Integrativna bioetika i aporije psihe* objavljen 2021. godine te zbornik radova *Bioetička motrišta o mentalnom zdravlju* (koji ćemo predstaviti na ovogodišnjoj inačici skupa), dokumentacijski vrijedno odražavaju najznačajnije tematske priloge izlagane tijekom povijesti manifestacije. Osim dosadašnje ostavštine, raduje nas sve veći izlagački interes za skup te tako ove godine imamo ukupno 71-og izlagača iz dvanaest zemalja.

Ovogodišnji skup odlučili smo usmjeriti četirima temama, a to su: »fenomenologija, neuroznanost i psihijatrija«; »logoterapija i ostali psihoterapijski pravci u suvremenom kontekstu«; »unapređenje i zaštita mentalnog zdravlja u zajednici«; »psihologija religije«.

Plenarna izlaganja održat će Ron Roberts, psiholog sa Sveučilišta Kingston iz Londona na temu »Korporacijski *gaslighting*: duševno zdravlje, ludilo i institucija«; Francesca Brencio, filozofkinja sa Sveučilišta u Sevilji kroz temu »Utjelovljena pažnja. Fenomenološki informirano objašnjenje pažnje i njezinih poremećaja«; također i psihijatrica Martina Rojnić Kuzman s Kliničkog bolničkog centra Zagreb i Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu uz obradu teme »Mentalno zdravlje i fizička aktivnost«, te psiholog sa Saveznog Instituta Brazilije Demétrius A. França na temu »Peripatetička terapija: uvod u studiju slučaja«.

Izlagački program proširujemo i obogaćujemo, osim ranije spomenutog predstavljanja zbornika radova *Bioetička motrišta o mentalnom zdravlju*, otvaranjem izložbe likovnih radova, studentskom debatom i interaktivnom radionicom. Službeni jezici simpozija su hrvatski i engleski, a skup se, kao i prošle godine, održava u hibridnoj varijanti.

Dotično ukazuje na potrebu za održavanjem tradicije ovog skupa, jasno dokazujući održivost interesa za unapređenje mentalnog zdravlja u zajednici kroz razne dimenzije i motrišta, svojstvene pluriperspektivističkom i transdisciplinarnom metodološkom instrumentariju bioetike, te načelno ovom skupu *per se*.

Dobro nam došli i ove godine na zajedničkom konstruktivnom putovanju od aporija (poteškoća) ka aforijama (mudrosnicama) psihe!

INTRODUCTORY WORDS

Through the six editions of the international transdisciplinary symposium *Bioethics and Aporia of Psyche*, within the framework of numerous exhibition sessions, workshops, stage performances, exhibitions and other activities, an enviable number of speakers from twenty two countries gave their research contribution. The breadth of approaches and the selection of evaluated topics due to their multiplicity is impossible to frame in the form of this preface, but the topics in the journals *Jahr*, *Filozofska istraživanja* and *Synthesis philosophica*, the collection paper book *Integrative Bioethics and Aporia of Psyche* published in 2021, and the collection of papers *Bioethical Viewpoints on Mental Health* (which will be presented at this year's version of the event), reflect the most significant thematic contributions presented during the history of the event. In addition to the previous legacy, we are pleased with the increasing interest of speakers for the symposium. This year we have a total of 71 speakers from 12 countries.

We decided to focus this year's meeting on four topics, namely: "phenomenology, neuroscience and psychiatry"; "logotherapy and other psychotherapeutic directions in the contemporary context"; "promotion and protection of community mental health"; "psychology of religion".

Plenary presentations will be given by Ron Roberts, a psychologist from Kingston University in London on the topic "Corporate Gaslighting: Sanity, Madness and the Institution"; Francesca Brencio, philosopher from the University of Seville through the topic "Embodied Attention. A Phenomenological Informed Account of Attention and Its Disturbances"; psychiatrist Martina Rojnić Kuzman from the University Hospital Centre Zagreb and the Faculty of

Medicine of the University of Zagreb with the topic “Mental Health and Physical Activity”, and psychologist Demétrius A. França from the Federal Institute in Brazil on the topic “Peripatetic Therapy: A Case Study Introduction”.

We are expanding and enriching the presentation section program, apart from the previously mentioned presentation of the collection paper book *Bioethical Viewpoints on Mental Health*, with an artworks exhibition, a student debate and an interactive workshop. The official languages of the symposium are Croatian and English, and the meeting, the same as was last year, is held in a hybrid version.

Above mentioned points to the need to maintain the tradition of this symposium, clearly proving the sustainability of the interest in improving community mental health through various dimensions and viewpoints, inherent in the pluriperspectivist and transdisciplinary methodological instrumentation of bioethics, and in principle to this symposium *per se*.

Welcome to this year’s joint constructive journey from aporia (difficulties) to aporia (wisdoms) of the psyche!

PROGRAM
7. MEĐUNARODNOG
TRANSDISCIPLINARNOG SIMPOZIJA
BIOETIKA I APORIJE PSIHE

PROGRAMME
OF THE 7th INTERNATIONAL
TRANSDISCIPLINARY SYMPOSIUM
BIOETHICS AND APORIA OF PSYCHE

ČETVRTAK, 4. svibnja 2023. / THURSDAY, 4 May 2023

Mjesto / Location

Dvorana »Antun Bauer«, Fakultet filozofije i religijskih znanosti, Jordanovac 110 / “Antun Bauer” conference hall, Faculty of Philosophy and Religious Studies, Jordanovac 110

10.00–10.30 *Otvaranje simpozija / Opening ceremony*

Plenarna predavanja / Plenary lectures

10.30–11.00 RON ROBERTS (United Kingdom/Ujedinjeno Kraljevstvo): Corporate Gaslighting: Sanity, Madness and the Institution / Korporacijski *gaslighting*: duševno zdravlje, ludilo i institucija

11.00–11.15 *Rasprava / Discussion*

11.15–11.45 FRANCESCA BRENCIO (Italy/Italija): Embodied Attention. A Phenomenological Informed Account of Attention and Its Disturbances / Utjelovljena pažnja. Fenomenološki informirano objašnjenje pažnje i njezinih poremećaja

11.45–12.00 *Rasprava / Discussion*

12.00–12.15 *Pauza / Break*

Izlagačka sesija A / Presentation Session A

Mjesto / Location

Dvorana »Antun Bauer«, Fakultet filozofije i religijskih znanosti, Jordanovac 110 / “Antun Bauer” conference hall, Faculty of Philosophy and Religious Studies, Jordanovac 110

12.15–12.30 GIANLUIGI SEGALERBA (Austria/Austrija): Plato’s Investigation of Mental Illness in *The Republic* VIII and IX / Platonovo istraživanje psihičke bolesti u *Državi* VIII i IX

- 12.30–12.45 NEVENA JEVTIĆ (Srbija/Serbia): The Relationship Between the “Deranged Subject” and the World in Hegel’s Understanding of Madness / Odnos »poremećenog subjekta« i svijeta u Hegelovu shvaćanju ludila
- 12.45–13.00 INES SKELAC (Hrvatska/Croatia): Philosophy as Psychotherapy: A Comparison of Wittgensteinian and Psychoanalytic Approach to Language / Filozofija kao psihoterapija: usporedba Wittgensteinova i psihoanalitičkog pristupa jeziku
- 13.00–13.15 TANJA TODOROVIĆ (Srbija/Serbia): Healthy and Unhealthy Memories: Phenomenology of Forgetting and Repressing / Zdrava i nezdrava sjećanja: fenomenologija zaborava i potiskivanja
- 13.15–13.30 *Rasprava / Discussion*
- 13.30–13.45 Pauza / Break

Izlagачka sesija B / Presentation Session B

Mjesto / Location

Dvorana »004«, Fakultet filozofije i religijskih znanosti, Jordanovac 110 / “004” conference hall, Faculty of Philosophy and Religious Studies, Jordanovac 110

- 12.15–12.30 ANTUN VOLENIK (Hrvatska/Croatia): Duhovnost i religioznost naspram strahu i anksioznosti / Spirituality and Religiosity Against Fear and Anxiety
- 12.30–12.45 LIDIJA MATOŠEVIĆ (Hrvatska/Croatia): Lutherova »dijagnoza«: teološka biografija mladog Luthera kao doprinos razumijevanju njegove teologije / Luther’s “Diagnosis”: A Theological Biography of Young Luther as a Contribution to Understanding His Legacy

12.45–13.00 MIKOLAJ MARTINJAK (Hrvatska/Croatia): Deindividuacija, klanjanje i deifikacija u novim religijskim pokretima / Deindividuation, Worshiping and Deification in New Religious Movements

13.00–13.15 ANA PERIŠIĆ (Hrvatska/Croatia): Hagioterapija i egzistencijalni strah / Hagiotherapy and Existential Fear

13.15–13.30 *Rasprava / Discussion*

13.30–13.45 *Pauza / Break*

Izlagačka sesija A / Presentation Session A

Mjesto / Location

Dvorana »Antun Bauer«, Fakultet filozofije i religijskih znanosti, Jordanovac 110 / “Antun Bauer” conference hall, Faculty of Philosophy and Religious Studies, Jordanovac 110

13.45–14.00 TOMA GRUICA (Austria/Austrija): Mind, Body, and Authenticity: A Neurophenomenological Perspective on Psychopathology / Um, tijelo i autentičnost: neurofenomenološka perspektiva psihopatologije

14.00–14.15 JAN DEFRANČESKI (Hrvatska/Croatia): On Some Philosophical and Cognitive-Linguistic Implications of the Extended Mind Theory / O nekim filozofskim i kognitivno-lingvističkim implikacijama teorije proširenog uma

14.15–14.30 RONALD ALVAREZ VERA (Spain/Španjolska): The Intentionality of Consciousness in the Service of the Reconstruction of Reality / Intencionalnost svijesti u službi rekonstrukcije realnosti

14.30–14.45 *Rasprava / Discussion*

Izlagačka sesija B / Presentation Session B

Mjesto / Location

Dvorana »004«, Fakultet filozofije i religijskih znanosti, Jordanovac 110 / "004" conference hall, Faculty of Philosophy and Religious Studies, Jordanovac 110

- 13.45–14.00 ANDREJA CERIĆ-ŠARIĆ (Hrvatska/Croatia): O profesiji »filo-terapeuta« (ili integrativnog filozofskog humanističkog savjetnika) / About the Profession of "Philotherapist" (or Integrative Philosophical Humanistic Counselor)
- 14.00–14.15 IVA IGNJAČIĆ (Hrvatska/Croatia): Sociodinamski pristup savjetovanju i psihoterapiji; intermodalnost pristupa i mentalno zdravlje pojedinca u modernom dobu / Sociodynamic Approach to Counselling and Psychotherapy; Intermodality of the Approach and Mental Health of the Individual in the Modern Age
- 14.15–14.30 TOMISLAV ŠPIRANEC (Hrvatska/Croatia): Njegovanje vrlina u Shantidevinom putu Bodhisattve kao pomoć mentalnom zdravlju pojedinca / Cultivation of Virtues in Shantideva's Way of Bodhisattva as Help to Individual Mental Health
- 14.30–14.45 *Rasprava / Discussion*

Mjesto / Location

Aula fakulteta, prizemlje, Fakultet filozofije i religijskih znanosti, Jordanovac 110 / Main faculty hall, ground floor, Faculty of Philosophy and Religious Studies, Jordanovac 110

- 14.45–15.00 Otvaranje izložbe radova Nikše Jankovića *Bioetički strip* / Opening of the Exhibition *Bioethical Comic* by Nikša Janković

- 15.00–16.00 *Pauza za ručak / Lunch Break*

Izlagачka sesija A / Presentation Session A

Mjesto / Location

Dvorana »Antun Bauer«, Fakultet filozofije i religijskih znanosti, Jordanovac 110 / “Antun Bauer” conference hall, Faculty of Philosophy and Religious Studies, Jordanovac 110

- 16.00–16.15 BEHZAD HADŽIĆ (Bosna i Hercegovina/Bosnia and Herzegovina): Koncept mentalnog zdravlja u zajednici naspram koncepta klasične psihijatrije – potreba za promjenom paradigmi / The Concept of Community Mental Health Versus the Concept of Classical Psychiatry – A Need for a Paradigm Shift
- 16.15–16.30 MAJA ODORJAN NOVAK (Hrvatska/Croatia): Simbolički interakcionizam kao sociološko teorijsko polazište unapređenja mentalnog zdravlja u zajednici / Symbolic Interactionism as a Sociological Theoretical Starting Point for Improving Community Mental Health
- 16.30–16.45 MARINA NOVINA, REA FULGOSI-MASNJAK (Hrvatska/Croatia): Psihoterapija osoba s intelektualnim teškoćama / Psychotherapy for Persons with Intellectual Disabilities
- 16.45–17.00 TANJA ZOVKO (Hrvatska/Croatia): Kvaliteta života u bolesnika nakon transplantacije pluća / Quality of Life in Lung Transplant Patients
- 17.00–17.15 *Rasprava / Discussion*
- 17.15–17.30 *Pauza / Break*

Izlagačka sesija B / Presentation Session B

Mjesto / Location

Dvorana »004«, Fakultet filozofije i religijskih znanosti, Jordanovac 110 / “004 conference hall, Faculty of Philosophy and Religious Studies, Jordanovac 110

16.00–16.15 VALENTINO FINDRIK, STJEPAN ŠTIVIĆ (Hrvatska/Croatia; Slovenija/Slovenia): Filozofska osnova slike čovjeka u logoterapiji Viktora Frankla / Philosophical Foundation of the Image of a Person in Viktor Frankl's Logotherapy

16.15–16.30 BRUNO BOGOVIĆ, LUKA JANEŠ, ŠTEFANIJA KOŽIĆ (Hrvatska/Croatia): Traženje smisla u suvremenom društvu / The Search for Meaning in Contemporary Society

16.30–16.45 MAGDALENA GALIĆ STIPANČIĆ (Hrvatska/Croatia): Logoterapija u borbi s ovisnošću / Logotherapy in the Fight Against Addiction

16.45–17.00 LUKA MARŠIĆ (Hrvatska/Croatia): Ovisnik se prvo oporavlja, a zatim liječi – kod »normalne somatske bolesti« proces je obrnut / The Addict First Recovers and Then He is Treated – In the Case of a “Normal Somatic Illness” the Process Is Reversed

17.00–17.15 *Rasprava / Discussion*

17.15–17.30 *Pauza / Break*

Interaktivna radionica / Interactive Workshop

Mjesto / Location

Dvorana »002«, Fakultet filozofije i religijskih znanosti, Jordanovac 110 / “002” conference hall, Faculty of Philosophy and Religious Studies, Jordanovac 110

16.00–18.00 UDRUGA »LUDRUGA« / “LUDRUGA” ASSOCIATION (Hrvatska/ Croatia): Mentalni fitness – iskustvena radionica / Mental Fitness – Experiential Workshop

Izlagачka sesija A / Presentation Session A

Mjesto / Location

Dvorana »Antun Bauer«, Fakultet filozofije i religijskih znanosti, Jordanovac 110 / “Antun Bauer” conference hall, Faculty of Philosophy and Religious Studies, Jordanovac 110

17.30–17.45 ALEKSANDAR FATIĆ (Srbija/Serbia): What Is Integrative Psychotherapy and What Are Its Spiritual and Religious Aspects / Što je integrativna psihoterapija i koji su njezini duhovni i religiozni aspekti

17.45–18.00 KEVIN MARTENS WONG (Singapore/Singapur): Korsang Krismatra: Supporting Universal Mental Health and Well-Being Through the Osura Pesuasang, a New Creole/Indigenous Theory of the Human Psyche Developed in Singapore/ Korsang krismatra: potpora univerzalnom mentalnom zdravlju i dobrobiti pomoću osure pesuasang, nove kreolske/autohtone teorije ljudske psihe razvijene u singapuru

18.00–18.15 MINA ĐIKANović (Srbija/Serbia): Ethical Implications of the Revolutionary Psychotherapeutic Practice. The Case of the Cathexis Institute / Etičke implikacije revolucionarne psihoterapijske prakse. Slučaj Instituta Cathexis

18.15–18.30 *Rasprava / Discussion*

Izlagačka sesija B / Presentation Session B

Mjesto / Location

Dvorana »004«, Fakultet filozofije i religijskih znanosti, Jordanovac 110 / "004" conference hall, Faculty of Philosophy and Religious Studies, Jordanovac 110

17.30–17.45 MARIJANA KOLEDNJAK (Hrvatska/ Croatia): Pristup sposobnosti transformativnim promjenama u mentalnom zdravlju / The Capabilities Approach to Transformative Changes in Mental Health

17.45–18.00 SEAD ALIĆ (Hrvatska/Croatia): Suvremeni istjerivači duhova / Modern Ghostbusters

18.00–18.15 JELENA SEFEROVIĆ (Hrvatska/Croatia): Metode oduzimanja života samoubojstvom u kontekstu pacijenata hospitaliziranih u psihijatrijskoj bolnici u Pakracu između dva svjetska rata / Methods of Suicide in the Context of Patients Hospitalized in the Psychiatric Hospital in Pakrac Between the Two World Wars

18.15–18.30 *Rasprava / Discussion*

18.30–19.00 *Pauza / Break*

Predstavljanje recentnih izdanja / Recent Editions Presentation

Mjesto / Location

Dvorana »Antun Bauer«, Fakultet filozofije i religijskih znanosti, Jordanovac 110 / "Antun Bauer" Conference hall, Faculty of Philosophy and Religious Studies, Jordanovac 110

19.00–20.00 Predstavljanje zbornika radova *Bioetička motrišta o mentalnom zdravlju* (ur. Luka Janeš, Štefanija Kožić) / Presentation of the collected paper book *Bioethical Viewpoints on Mental Health* (eds. Luka Janeš, Štefanija Kožić)

PETAK, 5. svibnja 2023. / FRIDAY, 5 May 2023

Mjesto / Location

Dvorana »Antun Bauer«, Fakultet filozofije i religijskih znanosti, Jordanovac 110 / “Antun Bauer” conference hall, Faculty of Philosophy and Religious Studies, Jordanovac 110

10.00–10.15 *Otvaranje drugog dana simpozija / Opening ceremony of the second day*

Izlagачka sesija A / Presentation Session A

Mjesto / Location

Dvorana »Antun Bauer«, Fakultet filozofije i religijskih znanosti, Jordanovac 110 / “Antun Bauer” conference hall, Faculty of Philosophy and Religious Studies, Jordanovac 110

10.15–10.30 JADRANKA PAVIĆ, VIKTORIJA VINCELJAK, JANKO BABIĆ (Hrvatska/Croatia): Zdravstvena pismenost studentske populacije o mentalnom zdravlju – prikaz istraživanja / Mental Health Literacy of the Student Population – Presentation of Research

10.30–10.45 IVAN PERKOV (Hrvatska/Croatia): Postdoktorski sindrom – mit ili stvarnost? / Post PhD Syndrome – Myth or Reality?

10.45–11.00 JULIJA VEJIĆ (Hrvatska/Croatia): Lektira, pubertet i mentalno zdravlje / Reading, Puberty and Mental Health

11.15–11.30 PETAR SMONTARA (Hrvatska/Croatia): Religioznost – zaštitni faktor socijalnog razvoja adolescenata / Religiosity – Protective Factor of Social Development in Adolescents

11.30–11.45 *Rasprava / Discussion*

11.45–12.00 *Pauza / Break*

Izlagačka sesija B / Presentation Session B

Mjesto / Location

Dvorana »004«, Fakultet filozofije i religijskih znanosti, Jordanovac 110 / “004” conference hall, Faculty of Philosophy and Religious Studies, Jordanovac 110

- 10.15–10.30 ALEKSANDAR RACZ, TARA BEATA RACZ, LJERKA ARMANO (Hrvatska/Croatia): »Shinrin-Yoku« ili »šumska kupka« kao oblik unapređenja i zaštite mentalnog zdravlja u zajednici / “Shinrin-Yoku” or “Forest Bath” as a Form of Improvement and Protection of Community Mental Health
- 10.30–10.45 ZORAN KOJČIĆ (Hrvatska/Croatia): Biti sretan, zdrav i slobodan: filozofija u zajednici / Being Happy, Healthy and Free: Philosophy in the Community
- 10.45–11.00 DANIJELA TIOSAVLJEVIĆ (Srbija/Serbia): Prostitucija kao bioetička situacija / Prostitution as a Bioethical Situation
- 11.15–11.30 KLARA ČAVAR, MARIJA DŽINIĆ (Hrvatska/Croatia): Uloga stručnjaka psihologa i psihijatra u parničnim postupcima proglašenja ništavnosti ženidbe / The Role of Psychologist and Psychiatrist Experts in Litigation Proceedings for the Declaration of Nullity of Marriage
- 11.30–11.45 *Rasprava / Discussion*

11.45–12.00 *Pauza / Break*

Mjesto / Location

Dvorana »Antun Bauer«, Fakultet filozofije i religijskih znanosti, Jordanovac 110 / “Antun Bauer” conference hall, Faculty of Philosophy and Religious Studies, Jordanovac 110

Plenarna izlaganja / Plenary lectures

12.00–12.30 MARTINA ROJNIĆ KUZMAN (Hrvatska/Croatia): Mentalno zdravlje i tjelesna aktivnost / Mental Health and Physical Activity

12.30–12.45 *Rasprava / Discussion*

12.45–13.15 DEMÉTRIUS A. FRANÇA (Brasil/Brazil): Peripatetic Therapy: A Case Study Introduction / Peripatetička terapija: uvod u studiju slučaja

13.15–13.30 *Rasprava / Discussion*

13.30–13.45 *Pauza / Break*

Izlagачka sesija A / Presentation Session A

Mjesto / Location

Dvorana »Antun Bauer«, Fakultet filozofije i religijskih znanosti, Jordanovac 110 / "Antun Bauer" conference hall, Faculty of Philosophy and Religious Studies, Jordanovac 110

13.45–14.00 BRUNO ĆURKO (Hrvatska/Croatia): Je li potrebna dodatna psihološka edukacija učitelja za rad u školi? Što kažu sami učitelji u sklopu LOOP projekta? / Is Additional Psychological Education Necessary in Order for Teachers to Work in Schools? What Do the Teachers Who Are a Part of the Loop Project Say?

14.00–14.15 JOSIP ĆIRIĆ, MAJA JADREŠIN (Hrvatska/Croatia): Edukacija (bio)etike i reprezentativnost tema / Education in (Bio)ethics and Representativeness of Topics

- 14.15–14.30 DORA GREJZA, IVICA KELAM (Hrvatska/Croatia): Utjecaj Montessori tišine na psihički razvoj djece / The Influence of Montessori Silence on the Psychological Development of Children
- 14.30–14.45 DAMIR HRŠAK (Hrvatska/Croatia): Tjeskoba kao posljedica procesa e-zombizacije u suvremenom društvu / Anxiety as a Consequence of the Process of E-zombization in Contemporary Society
- 14.45–15.00 *Rasprava / Discussion*

Izlagačka sesija B / Presentation Session B

Mjesto / Location

Dvorana »004«, Fakultet filozofije i religijskih znanosti, Jordanovac 110 / “004” conference hall, Faculty of Philosophy and Religious Studies, Jordanovac 110

- 13.45–14.00 MARICA RAJKOVIĆ (Srbija/Serbia): »Oceanski osjećaj«: filozofija kulture i psihologija religije / “Oceanic Feeling”: Philosophy of Culture and Psychology of Religion
- 14.00–14.15 JURAJ BOBANOVIĆ, ANA KLASNIĆ (Hrvatska/Croatia): Etnološko istraživanje religioznih iskustava / Ethnological Research of Religious Experiences
- 14.15–14.30 MOMIR OLJAČA (Hrvatska/Croatia): Grijech i nesvjesno / Sin and the Unconscious
- 14.30–14.45 *Rasprava / Discussion*
- 15.00–16.30 *Pauza za ručak / Lunch Break*

Izlagачka sesija A / Presentation Session A

Mjesto / Location

Dvorana »Antun Bauer«, Fakultet filozofije i religijskih znanosti, Jordanovac 110 / “Antun Bauer” conference hall, Faculty of Philosophy and Religious Studies, Jordanovac 110

16.30–16.45 VIKRANT SINGH (India/Indija): Post-Chronicity of Madness / Postkroničnost ludila

16.45–17.00 TONE VRHOVNIK STRAKA (Slovenija/Slovenia): And What if We Babble About Suicide? / A što ako brbljamo o samoubojstvu?

17.00–17.15 IVICA KELAM (Hrvatska/Croatia): The Impact of Long-termism on Mental Health / Utjecaj dugoročnosti (eng. *long-termism*) na psihičko zdravlje

17.15–17.30 *Rasprava / Discussion*

17.30–17.45 *Pauza / Break*

Izlagачka sesija B / Presentation Session B

Mjesto / Location

Dvorana »004«, Fakultet filozofije i religijskih znanosti, Jordanovac 110 / “004” conference hall, Faculty of Philosophy and Religious Studies, Jordanovac 110

16.30–16.45 BARBARA ĆUK, DAMJAN ABOU ALDAN (Hrvatska/Croatia): Muzika koja oplemenjuje – od teorije do praktične primjene / Music that Ennobles – From Theory to Practical Application

16.45–17.00 BRUNO ĆURKO, MARINA MILIVOJEVIĆ PINTO (Hrvatska/Croatia): Korištenje bajki u radu s djecom i adolescentima

/ The Use of Fairy Tales in Working with Children and Adolescents

17.00–17.15 TARA BEATA RACZ, TEODORA NOT (Hrvatska/Croatia):
Primjena art terapija kod osoba s intelektualnim teškoćama /
Application of Art Therapy in People with Intellectual Disabilities

17.15–17.30 *Rasprava / Discussion*

17.30–17.45 *Pauza / Break*

Mjesto / Location

Dvorana »Antun Bauer«, Fakultet filozofije i religijskih znanosti, Jordanovac 110 / “Antun Bauer” conference hall, Faculty of Philosophy and Religious Studies, Jordanovac 110

17.45–18.45 Studentska debata na temu *Dostupnost i kvaliteta usluga psihološkog savjetovanja na fakultetima* / Student debate on topic *Availability and Quality of Psychological Counseling Services at Faculties*

18.45–19.00 *Zatvaranje skupa / Closing of the symposium*

PLENARNA IZLAGANJA

PLENARY LECTURES

FRANCESCA BRENCIO

*Faculty of Philosophy, University of Seville, Spain /
Filozofski fakultet, Sveučilište u Sevilli, Španjolska*

EMBODIED ATTENTION. A PHENOMENOLOGICAL INFORMED ACCOUNT OF ATTENTION AND ITS DISTURBANCES

The concept of attention extends back to the start of experimental psychology and it is a subject of investigation of different disciplines, such as neuroscience, psychology, psychiatry, philosophy and even contemplative studies. Generally speaking, attention is a phenomenon mainly overlapping with others, such as perception, cognition, awareness, consciousness, etc. The aim of this presentation is to overcome a mentalistic view on attentional phenomena. In reaching this goal, phenomenology may be a useful resource for showing how attention, as a qualitative attribute, and the body are in a reciprocal and circular relation. In the first part of this presentation, I will discuss an embodied account of attention by drawing on the resources of classical phenomenological literature to enrich the description of attention typical of neuroscience and cognitive psychology. Embodied attention may be regarded as an ongoing process linked to the temporal structure of bodily intentionality and kinaesthetic activities. In the second part, I will offer a phenomenologically informed reading of attention disorders conceived as a disorganization of embodied attention on the two aforementioned levels. By adopting a phenomenological and qualitative perspective, I will emphasize how focusing on the lived body allows us to show how attention can be regarded as a qualitative attribute, the alterations of which may be considered as fragmentations of the intentional arc and bodily intentionality that affect and produce disturbances of bodily performances and cognitive tasks.

UTJELOVLJENA PAŽNJA. FENOMENOLOŠKI INFORMIRANO OBJAŠNJENJE PAŽNJE I NJEZINIH POREMEĆAJA

Koncept pozornosti seže od početka eksperimentalne psihologije i predmet je istraživanja različitih disciplina, poput neuroznanosti, psihologije, psihijatrije, filozofije, pa čak i kontemplativnih studija. Općenito govoreći, pažnja je fenomen koji se uglavnom preklapa s drugima, kao što su percepcija, kognicija, svijest, svijest itd. Cilj je ovog izlaganja prevladati mentalistički pogled na fenomene pažnje. Fenomenologija za postizanje ovog cilja može biti koristan izvor

koji pokazuje kako su pažnja, kao kvalitativni atribut, i tijelo u recipročnom i kružnom odnosu. U prvom dijelu ovog izlaganja, raspravljat ću o utjelovljenom prikazu pažnje oslanjajući se na izvore klasične fenomenološke literature kako bih obogatila opis pažnje tipičan za neuroznanost i kognitivnu psihologiju. Utjelovljena pozornost može se smatrati trajnim procesom koji je povezan s vremenskom strukturom tjelesne intencionalnosti i kinestetičkih aktivnosti. U drugom dijelu ponudit ću fenomenološki informirano čitanje poremećaja pažnje zamišljenih kao dezorganizaciju utjelovljene pažnje na dvije već spomenute razine. Usvajanjem fenomenološke i kvalitativne perspektive naglasit ću kako nam fokusiranje na živo tijelo omogućuje da pokažemo kako se pažnja može smatrati kvalitativnim atributom, čije se promjene mogu smatrati fragmentima intencionalnog luka i tjelesne intencionalnosti koji utječu i uzrokuju poremećaje tjelesnih performansi i kognitivnih zadataka.

DEMÉTRIUS A. FRANÇA

Federal Institute, University of Brasília, Brazil /

Federalni institut, Sveučilište u Braziliji, Brazil

PERIPATETIC THERAPY: A CASE STUDY INTRODUCTION

Peripatetic therapy can be presented as an everyday clinic, a technique that integrates psychological theory and the use of surroundings to provoke affects and facilitate the therapeutic process of patients in chronic conditions or in crisis patients. This dissemination will present (1) a definition of peripatetic therapy, (2) a patient profile, (3) a case study executed with a phenomenological perspective and (4) space for debates and doubts.

PERIPATETIČKA TERAPIJA: UVOD U STUDIJU SLUČAJA

Peripatetička terapija može se prikazati kao svakodnevna klinika, tehnika koja integrira psihološku teoriju i korištenje okruženja kako bi izazvala afekte i olakšala terapijski proces pacijenata u kroničnim stanjima ili pacijenata u krizi. Ova diseminacija će predstaviti (1) definiciju peripatetičke terapije, (2) profil pacijenta, (3) studiju slučaja iz fenomenološke perspektive i (4) prostor za rasprave i sumnje.

RON ROBERTS

Faculty of Business and Social Sciences, Kingston University, London, United Kingdom /

Fakultet poslovnih i društvenih znanosti, Sveučilište Kingston, London, Ujedinjeno Kraljevstvo

CORPORATE GASLIGHTING: SANITY, MADNESS AND THE INSTITUTION

We are living in a period of immense international instability and because of that we have to simultaneously navigate the climate crisis, distrust in political elites, rising authoritarianism and information control, the Internet and social and mainstream media (MSM) that act as vehicles of misinformation, suspicion, distraction and disempowerment, alongside global economic and energy insecurity. Together, these factors signal a civilizational crisis. Comparisons of the works of Laing and Chomsky are instructive in describing the operations of power as the simultaneous use of force and the systematic denial of reality in favour of protecting an organisational ideology. This presentation will demonstrate a case study of post-Brexit Britain that will show the combined systematic corporate defences employed by banks, corporations, journalists and academia and will consider how citizens and non-citizens alike can protect their well-being in the face of a systematic, possibly coordinated attempt to sustain the late capitalist dreamworld.

KORPORACIJSKI *GASLIGHTING*: DUŠEVNO ZDRAVLJE, LUDILO I INSTITUCIJA

Živimo u razdoblju goleme međunarodne nestabilnosti i zbog toga moramo istovremeno upravljati klimatskom krizom, nepovjerenjem u političke elite, rastućim autoritarizmom i kontrolom informacija, internetom i društvenim i *mainstream* medijima (MSM) koji djeluju kao prijenosnici dezinformacija, sumnjičavosti, odvrtačanja pažnje i obespravljanja, uz globalnu ekonomsku i energetska nesigurnost. Ovi čimbenici zajedno signaliziraju civilizacijsku krizu. Usporedbe radova Lainga i Chomskog poučne su u opisivanju djelovanja moći kao istodobne uporabe sile i sustavnog poricanja stvarnosti u korist zaštite

organizacijske ideologije. Ovo će izlaganje predstaviti studiju slučaja Britanije nakon Brexita koja će pokazati kombinirane sustavne korporativne obrane koje koriste banke, korporacije, novinari i akademska zajednica te će se razmotriti kako građani i negrađani podjednako mogu zaštititi svoju dobrobit suočeni sa sustavnim, potencijalno koordiniranim pokušajem održavanja svijeta snova kasnog kapitalizma.

MARTINA ROJNIĆ KUZMAN

Klinika za psihijatriju i psihološku medicinu, Klinički bolnički centar Zagreb, Hrvatska /

Department of Psychiatry and Psychological Medicine, University Hospital Centre Zagreb, Croatia

MENTALNO ZDRAVLJE I TJELESNA AKTIVNOST

Odavno je poznato da je tjelesna aktivnost važna sastavnica zdravog životnog stila koja doprinosi tjelesnom, a samim time i mentalnom zdravlju. Unatoč tome, poticanje na tjelesnu aktivnost rijetko je dio preporuke liječnika obiteljske medicine ili stručnjaka za mentalno zdravlje kod ljudi koji pate od mentalnih poremećaja. Međutim, u novije vrijeme objavljeno je niz istraživanja iz područja sporta i psihijatrije koja potvrđuju i objašnjavaju povezanost tjelesne aktivnosti i mentalnog zdravlja. Istraživanja pokazuju da tjelesna aktivnost značajno poboljšava kognitivne funkcije i reducira distres povećanjem neurotrofnih faktora rasta, poboljšava kardiovaskularni sustav i ima protuupalni učinak. Stoga se tjelesna aktivnost istražuje kao adjuvantna terapija za nekoliko različitih mentalnih poremećaja poput depresije, shizofrenije i demencije. U predavanju će se prikazati kako sport kao organizirana tjelesna aktivnost i vježbanje kao strukturirana tjelesna aktivnost utječu na psihofizički razvoj i na održavanje mentalnog zdravlja te kako se aktualno koristi kao terapija mentalnih poremećaja.

MENTAL HEALTH AND PHYSICAL ACTIVITY

It has long been known that physical activity is an important component of a healthy lifestyle that contributes to physical and, therefore, mental health. Despite this, encouraging physical activity is rarely a part of the recommendations of family physicians or mental health professionals for people suffering from mental disorders. However, a number of researches in the field of sports and psychiatry have recently been published that confirm and explain the connection between physical activity and mental health. Research shows that physical activity significantly improves cognitive functions and reduces distress by increasing neurotrophic growth factors, improves the cardiovascular system and has an anti-inflammatory effect. Therefore, physical activity is being considered as an adjuvant therapy for several different mental disorders such as depres-

sion, schizophrenia and dementia. This presentation will show how sport as an organised physical activity and exercise as a structured physical activity affect psychophysical development and the maintenance of mental health, and how it is currently used as a therapy for mental disorders.

SEKCIJSKA IZLAGANJA

SECTION PRESENTATIONS

SEAD ALIĆ

Odjel za komunikologiju, medije i novinarstvo, Sveučilište Sjever, Koprivnica, Hrvatska /

Department of Communication, Media and Journalism, University North, Koprivnica, Croatia

SUVREMENI ISTJERIVAČI DUHOVA

U ovom izlaganju želim upozoriti na napade na ljudsku psihu koji dolaze s raznih strana. Mediji, politika, ekonomija, medicina, kultura, znanost religija itd. nova su poprišta ubijanja duha. Način ubijanja duhovnosti uvijek je sličan. Zadatak je humanistički orijentiranog kritičkog mišljenja razotkrivanje obrasca ubijanja duhovnosti u ljudskom biću. To je važno jer napadi na ljudsku duhovnost nisu izolirane pojave. Riječ je o dobro organiziranim napadima koji su iz dana u dan sve snažniji. Ne treba posebno napominjati da gubitak duhovnosti znači i prestanak postojanja čovječanstva kao takvog.

MODERN GHOSTBUSTERS

In this presentation we will warn against possible attacks on the human psyche that come from various sources. Media, politics, economy, medicine, culture, science, religion and many others are the new arenas in which the killing of the human spirit takes place. The means of the killing of spirituality are always similar. The task of humanistically oriented critical thinking is to expose the pattern of the killing of spirituality in a human being. This is important because the attacks on human spirituality are not isolated phenomena. These are well-organized attacks that are getting stronger every day. It goes without saying that the loss of spirituality also means the end of humanity as such.

RONALD ALVAREZ VERA

*Faculty of Philosophy, Complutense University of Madrid, Spain /
Filozofski fakultet, Sveučilište Complutense u Madridu, Španjolska*

THE INTENTIONALITY OF CONSCIOUSNESS IN THE SERVICE OF THE RECONSTRUCTION OF REALITY

Husserl's phenomenology presents the two ways a human person can live in the world. One of them is the natural way in which everything consciously perceived is analysed and the other one is the one which requires a certain distance from the world, a "reduction" of it, in order to understand what a human being has experienced. Both processes provide us with the tools to be able to think about our life, the environment and our relationship with it through the intentionality which arises from consciousness. Therefore, daily problems, banal and even the most existential ones, can be analysed, understood and resolved through voluntary conscious intervention. Thus, the phenomenological study of intentionality of consciousness allows us to establish an essential relationship between the perception of reality and the possibility of transforming it, intervening within it and allowing a reconstruction of our thoughts, our own life and the interactions with others.

INTENCIONALNOST SVIJESTI U SLUŽBI REKONSTRUKCIJE REALNOSTI

Husserlova fenomenologija smatra da postoje dva načina na koje čovjek živi u svijetu. Jedan je od njih prirodni način u kojem se analizira sve što se svjesno percipira i drugi u kojem je potrebno napraviti određeni odmak od svijeta, njegovu »redukciju«, kako bi se razumjelo što je čovjek iskusio. Oba nam procesa daju alate za razmišljanje o našem životu, okolini i našem odnosu s njome pomoću intencionalnosti koja proizlazi iz svijesti. Stoga, svakodnevni se problemi, banalni, a čak i oni u najvećoj mjeri egzistencijalni, mogu analizirati, razumjeti i riješiti pomoću dobrovoljne, svjesne intervencije. Dakle, fenomenološko proučavanje intencionalnosti svijesti omogućuje nam uspostavljanje suštinskog odnosa između percepcije stvarnosti i mogućnosti da je transformiramo, interveniramo u nju, omogućujući rekonstrukciju naših misli, vlastitog života i interakcije s drugima.

JURAJ BOBANOVIĆ, ANA KLASNIĆ

Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /

Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia

ETNOLOŠKO ISTRAŽIVANJE RELIGIOZNIH ISKUSTAVA

Od prvih civilizacija i prapovijesnih kultura, pa sve do danas, konstantno povećavajući broj religijskih zajednica dovodi do brojnih pitanja. Kako i zašto ljudi uopće odluče sudjelovati i postati dio takvih društava te koji je poticaj ljudima da postanu dio takvih skupina? Cilj je ovog istraživanja nastojati proučiti i istražiti subjektivno shvaćanje i doživljaj pojedinca unutar religijskih skupina. Takvo sudjelovanje podrazumijeva potragu za samim sobom i smislom vlastitog postojanja, a oni su nužni za razvitak duhovnog svijeta. Kako bismo dobili odgovore na pitanja vezana uz fenomen religijskog iskustva, osvrnut ćemo se i na pravila skupina čijih su pojedinci bili članovi. Metodom polustrukturiranih intervjua s nekoliko kazivača pokušat ćemo odgovoriti na pitanja vezana uz fenomenologiju religijskih iskustava naših kazivača u religijskim zajednicama.

ETHNOLOGICAL RESEARCH OF RELIGIOUS EXPERIENCES

The number of religious communities has been constantly increasing throughout history, starting with the appearance of the first civilizations and prehistoric cultures and not ending since, which leads to numerous questions. How and why do people decide to participate and become members of such communities and what is the incentive for them to become members of such groups? The aim of this research is to study and investigate the subjective understanding and experience of individuals within religious groups. Such participation requires a search for oneself and the meaning of one's own very existence which is necessary for the development of the spiritual world. In order to get answers to the questions related to the phenomenon of religious experience, we will also refer to the rules of the religious groups of which the interviewed individuals were members of. Using the method of semi-structured interview with several interviewees, we tried to find the answers to questions regarding phenomenology of religious experiences that our interviewees from religious communities had.

BRUNO BOGOVIĆ¹, LUKA JANEŠ², ŠTEFANIJA KOŽIĆ²

¹ Druga gimnazija Varaždin, Hrvatska / Second Gymnasium Varaždin, Croatia

² Fakultet filozofije i religijskih znanosti, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska / Faculty of Philosophy and Religious Studies, University of Zagreb, Croatia

TRAŽENJE SMISLA U SUVREMENOM DRUŠTVU

U izlaganju će se istražiti kako karakteristike informacijskog društva poput umreženosti, novih tehnologija, transformacija vremena i prostora utječu na smisao, odnosno mentalno zdravlje pojedinca i cjelokupnog društva. Istražit će se kako je sreća postala obaveza, koji su to prividni načini traženja sreće i smisla te će se poseban naglasak staviti na nesusjesno. Odgovor na pitanje smisla pokušat će se dati u okviru logoterapije, osvrtom na misao čuvenog austrijskog psihijatra i filozofa Viktora E. Frankla.

THE SEARCH FOR MEANING IN CONTEMPORARY SOCIETY

The presentation will explore how the characteristics of the information society, such as networks, new technologies, the transformation of time and space, affect the meaning, that is, the mental health of the individual and society as a whole. How happiness became an obligation and what are the illusory ways of searching for happiness and meaning will be explored, and a special emphasis will be placed on the unconscious. The answer to the question of meaning will be attempted to be given within the framework of logotherapy, turning to the thought of the famous Austrian psychiatrist and philosopher Viktor E. Frankl.

ANDREJA CERIĆ-ŠARIĆ

Zagreb, Hrvatska /

Zagreb, Croatia

O PROFESIJU »FILO-TERAPEUTA« (ILI INTEGRATIVNOG FILOZOFSKOG HUMANISTIČKOG SAVJETNIKA)

Nije li tužno da prosječni roditelj odgovara svoje dijete od upisivanja studija filozofije argumentom: »Pa od čega ćeš poslije živjeti?« I nije li tužno da se u kolokvijalnom govoru već uvriježilo da riječ »filozofirati« znači mudrijašiti, pametovati, soliti pamet ili besplodno pričati, a ništa ne raditi? Nije li još tužnije da filozofija živi uglavnom u akademskim krugovima, a zapravo je baš danas prijeko potrebna ljudima kao etička, odgojna i politička vrednota ili kao utjeha i razumijevanje tolerancije koja reflektira potrebu zajedničkog života u modernom dobu koje je obilježeno fragmentiranom slikom svijeta, vrijednosnim pluralizmom i neslaganjima oko koncepcija dobrog života. Epikur je rekao da »filozofija koja ne nastoji ljude osloboditi patnje ne zaslužuje ni da postoji«. Međutim, sada bi možda ovoj tužnoj praksi mogao doći kraj jer se u zadnjih 30-ak godina, iako se još premalo o tome zna, pojavila edukacija za »filozofske praktičare«. Stoga, ima nade da se filozofsko poučavanje i savjetovanje proširi svijetom, kao što se psihoanaliza proširila svijetom za samo stotinjak godina, a vidimo i kako je potreba za psihoterapeutima danas preplavila svijet. Potražnja za filozofskim terapeutima čini se da bi u današnjem društvu, uz sve krize (morala), mogla biti još i veća. Jedan je od prvih filozofskih praktičara, znamo, bio i sam Sokrat.

ABOUT THE PROFESSION OF "PHILOTHERAPIST" (OR INTEGRATIVE PHILOSOPHICAL HUMANISTIC COUNSELLOR)

Isn't it sad that the average parent dissuades their child from studying philosophy with the argument: "Well, what will you live off?" And isn't it sad that in colloquial language it has already become established that the verb "to philosophise" means to act smart or fruitlessly talk and do nothing? Isn't it even sadder that philosophy lives mainly in academic circles, when in fact, today, people desperately need it as an ethical, educational and political value or as a consolation and understanding of tolerance that reflects the need for common life in the modern age, which is characterized by a fragmented world image,

value pluralism and disagreements about the concepts of a good life. Epicurus said that “a philosophy that does not seek to free people from suffering does not even deserve to exist”. However, this sad practice now could come to an end because in the last 30 years or so, although too little is known about it, education for “philosophical practitioners” has appeared. Therefore, there is hope that in this way philosophical teaching and counseling will spread around the world, just as psychoanalysis has spread around the world in just a hundred years, and we can see how the need for psychotherapists has flooded the world today. In today’s society, the demand for philosophical therapists seems like it could be even greater considering all the crises (of morality). One of the first philosophical practitioners, as we know it, was Socrates himself.

KLARA ČAVAR¹, MARIJA DŽINIĆ²

¹ Teološko-katehetski odjel, Sveučilište u Zadru, Hrvatska / Department of Theology and Catechetics, University of Zadar, Croatia

² Fakultet filozofije i religijskih znanosti, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska / Faculty of Philosophy and Religious Studies, University of Zagreb, Croatia

ULOGA STRUČNJAKA PSIHOLOGA I PSIHIJATRA U PARNIČNIM POSTUPCIMA PROGLAŠENJA NIŠTAVNOSTI ŽENIDBE

Uloga stručnjaka psihologa i psihijatra u parničnim postupcima proglašenja ništavosti ženidbe regulirana je kan. 1574–1581 i kan. 1680. Vještačenjem se dokazuje ništavost braka zbog prirodne nesposobnosti bračnoga druga za sklapanjem ženidbe, a koja je činjenično postojala već prije samoga sklapanja braka. Stručno mišljenje psihologa ili psihijatra, ovisno o težini i karakteru slučaja, postaje obveza samo za uzroke ništavosti proizašle iz nesposobnosti osobe za sklapanjem ženidbe (kan. 1095) ili u slučajevima prethodne i trajne nemoći za spolni čin (kan. 1084). Sudski vještaci, psiholozi i psihijatri, imaju zahtjevnju zadaću procjene stupnja psiho-afektivne i mentalne zrelosti pojedinca za razumijevanjem, prihvaćanjem i preuzimanjem bračnih dužnosti. Neosporna je, dakle, njihova uloga u cijelom sudskom postupku u kojemu njihova konačna izvješća postaju izravno dokazno sudsko sredstvo.

THE ROLE OF PSYCHOLOGIST AND PSYCHIATRIST EXPERTS IN LITIGATION PROCEEDINGS FOR THE DECLARATION OF NULLITY OF MARRIAGE

The role of psychologists and psychiatrists in litigation proceedings for the declaration of nullity of marriage is regulated by can. 1574–1581 and can. 1680. The nullity of marriage is proven by expert testimony based on the natural incapacity of the spouse to enter into marriage, which factually existed before the marriage itself. The expert opinion of a psychologist or psychiatrist, depending on the gravity and nature of the case, becomes obligatory only in the cases when the grounds for nullity arise from the incapacity of the person to contract a mar-

riage (can. 1095), or in cases of antecedent and permanent impotence to have sexual intercourse (can. 1084). Court experts, psychologists and psychiatrists, have the demanding task of assessing the degree of psycho-affective and mental maturity of a person to understand, accept and assume marital duties. Therefore, their role is undeniable throughout the court proceeding where their final reports become direct evidence for the court.

JOSIP ĆIRIĆ¹, MAJA JADREŠIN²

*¹ Odjel za informacijske znanosti, Sveučilište u Zadru, Hrvatska /
Department of Information Sciences, University of Zadar, Croatia*

² Sveučilište u Zadru, Hrvatska / University of Zadar, Croatia

EDUKACIJA (BIO)ETIKE I REPREZENTATIVNOST TEMA

Stručnost u izvjesnom području možemo promatrati kao posjedovanje skupa izvjesnih znanja, vještina i mreže njihovih odnosa. Formalno se ekspertizu može predstaviti kao kompleksnu mrežu (graf) u kojem su entiteti (vrhovi) pojmovi, osobe i vještine, a međusobno su povezani relevantnošću (bridovi grafa). Enciklopedije možemo promatrati kao repozitorije znanja, abecedno organizirane i kontekstualno umrežene. To nam omogućuje primjenu formalne analize i uvid u semantičku značajnost (mjere centralnosti) pojedinih pojmova, njihovu zastupljenost (distribucija stupnjeva), te tematske cjeline (modularnost mreže). Izložit ćemo analizu dvije enciklopedije etike, dvije enciklopedije bioetike i prijedlog kako se ovi podaci mogu iskoristiti za reprezentativnu izradu kurikuluma (bio)etičkih kolegija.

EDUCATION IN (BIO)ETHICS AND REPRESENTATIVENESS OF TOPICS

Expertise in a certain field can be described as an acquisition of a set of certain knowledge, skills and the network of their relationships. Formally, expertise can be represented as a complex network (graph) in which the entities (vertices) are concepts, persons and skills, and they are interconnected by relevance (edges of the graph). We can understand encyclopedias as repositories of knowledge, alphabetically organized and contextually networked. This enables us to apply formal analysis and insight into the semantic significance (measures of centrality) of individual concepts, their representation (degree distribution), and thematic units (network modularity). We will present an analysis of two encyclopedias of ethics, two encyclopedias of bioethics and a proposal for how these data can be used for a more representative creation of (bio)ethics courses.

BARBARA ČUK¹, DAMJAN ABOU ALDAN²

¹ *Fakultet filozofije i religijskih znanosti, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska / Faculty of Philosophy and Religious Studies, University of Zagreb, Croatia*

² *Srednja škola Koprivnica, Hrvatska / High School Koprivnica, Croatia*

MUZIKA KOJA OPLEMENJUJE – OD TEORIJE DO PRAKTIČNE PRIMJENE

Poimanje koncepta muzike značajno se razlikuje danas naspram antičkog razdoblja kada je, osim kao izvor umjetničkog užitka, bila smatrana i učiteljicom, a to joj je bila i posebna vrijednost. Filozofi su razmišljali o utjecaju muzičkih sadržaja na *etos* čovjeka. Muzika je imala aktivnu ulogu u razvijanju vrlina u čovjeku, tj. očekivao se njezin utjecaj na čovjekov karakter. Iako su i kasnije filozofi naglašavali utjecaj muzike na razvoj pojedinca, uz istovremen skeptičan stav pojedinih suvremenih autora, nameće se pitanje koji bi pozitivni učinci muzike mogli biti. Naglašava se da ona može pozitivno utjecati na kognitivnu sferu ličnosti i na emotivno reagiranje, ali i na razvoj vrijednosti. Analizom suvremenih didaktičkih instrumenata u Hrvatskoj uočava se da autori srednjoškolskih udžbenika *Filozofije* i *Etike* koriste muzikalne sadržaje kojima pokušavaju postići gore navedene zadaće.

MUSIC THAT ENNOBLES – FROM THEORY TO PRACTICAL APPLICATION

The understanding of the concept of music is significantly different today compared to the ancient period when, in addition to being a source of artistic pleasure, it was also understood as a teacher, and that was its special value. Philosophers thought about the influence of musical contents on the *ethos* of man. Music played an active role in developing virtues in people, i.e. its influence on people's character was expected. Even though philosophers later emphasised the influence of music on the development of the individual, along with the simultaneous sceptical attitude of certain contemporary authors, the question arises as to what positive effects music could have. It is emphasised that it can have a positive influence on the cognitive sphere of the personality and the emotional reactions, but also on the development of values. Analysis of contemporary didactic instruments in Croatia shows that the authors of high school *Philosophy* and *Ethics* textbooks use musical contents to achieve the above-mentioned goals.

BRUNO ĆURKO¹, MARINA MILIVOJEVIĆ PINTO²

¹ Filozofski fakultet, Sveučilište u Splitu, Hrvatska / Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Split, Croatia

² Centar za pružanje usluga u zajednici, Zadar, Hrvatska / Centre for Providing Community Services, Zadar, Croatia

KORIŠTENJE BAJKI U RADU S DJECOM I ADOLESCENTIMA

Poznate su dobrobiti koje djeca imaju od čitanja bajki, no interdisciplinarnim pristupom sve se više otkrivaju vrijednosti i mogućnosti koje nam bajke pružaju u različitim oblicima rada s djecom i adolescentima. Bajke su neiscrpan materijal za rad koji djeca rado prihvaćaju jer ih vode u čaroban svijet mašte u kojem je sve moguće. Bajke i priče koriste se u različitim oblicima filozofije u praksi, a to se posebno odnosi na programe s djecom. Odavno su našle svoje mjesto u savjetodavnom i psihoterapijskom radu, i to bez obzira na teoretsko usmjerenje određenog psihoterapijskog pravca. U izlaganju će se prezentirati načini na koje se bajka može koristiti kao sredstvo za postizanje unutarnjih uvida, rješavanje konfliktnih situacija, izražavanje emocija, usvajanje novih načina reagiranja te poticanje i osnaživanje procesa kritičkog i kreativnog načina razmišljanja.

THE USE OF FAIRY TALES IN WORKING WITH CHILDREN AND ADOLESCENTS

The benefits that children have from reading fairy tales are well known. An interdisciplinary approach is increasingly revealing the values and possibilities that fairy tales provide in various forms of work with children and adolescents. Fairy tales are a great material for work, which children gladly accept because they lead them into a magical world of imagination where everything is possible. Fairy tales and stories are used in different forms of philosophy in practice, which especially applies to programs with children. Long time ago they have found their place in counseling and psychotherapy, regardless of the theoretical basis of a particular type of psychotherapy. The presentation will point out the ways in which fairy tales can be used as a means of achieving inner insights, resolving conflict situations, expressing emotions, adopting new ways of reacting, and encouraging and strengthening the process of critical and creative thinking.

BRUNO ĆURKO

Filozofski fakultet, Sveučilište u Splitu, Hrvatska /

Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Split, Croatia

JE LI POTREBNA DODATNA PSIHOLOŠKA EDUKACIJA UČITELJA ZA RAD U ŠKOLI? ŠTO KAŽU SAMI UČITELJI U SKLOPU LOOP PROJEKTA?

U sklopu prvog radnog paketa projekta LOOP – osnaživanje osobnog, profesionalnog i društvenog kontinuiranog razvoja učitelja kroz inovativne programe uvođenja novih kolega u učiteljsku profesiju (Erasmus +, K3) provedene su ankete, fokus grupe, *co-design* sesije i intervjui. Sudjelovao je ukupno 141 učitelj i nastavnik iz srednjih i osnovnih škola. Od navedenih učitelja, 17 % ih je iz Bosne i Hercegovine, a 83 % iz Republike Hrvatske. Od pet ponuđenih područja, naši učitelji tvrde kako su bili najmanje osposobljeni upravo za psihološke izazove, kao i za socijalne interakcije koje su ih dočekale na njihovom radnom mjestu. U psihološke izazove ubrajaju samopouzdanje, ravnotežu poslovnog i privatnog života, suočavanje sa strahovima i nesigurnostima vezanim uz loše ponašanje učenika, suočavanje sa strahom od rada s nesuradljivim roditeljima i skrbnicima, prepoznavanje zlostavljanja, suočavanje sa strahovima i nesigurnostima povezanim uz rad s kolegama i ravnateljima itd. Slični su rezultati i u ostalim partnerskim zemljama LOOP programa (Italija, Portugal, Slovenija, Grčka i Španjolska). U izlaganju se se iznijeti konkretni podaci iz navedenih anketa te ukazati na rješenja koje LOOP programi nude kroz Program uvođenja novih učitelja/nastavnika u učiteljski posao i Program za osposobljavanje mentora u području psihološke edukacije.

IS ADDITIONAL PSYCHOLOGICAL EDUCATION NECESSARY IN ORDER FOR TEACHERS TO WORK IN SCHOOLS? WHAT DO THE TEACHERS WHO ARE A PART OF THE LOOP PROJECT SAY?

Through the first work package of the LOOP project – empowering teachers personal, professional and social continuous development through innovative peer-induction programmes (Erasmus +, K3) surveys, focus groups, *co-design* sessions and interviews were implemented. A total of 141 teachers from high-schools and primary schools participated. Of the teachers mentioned, 17% are from Bosnia and Herzegovina and 83% are from the Republic of Croatia. Be-

tween the five areas offered, our teachers claim that they were the least trained for the psychological challenges and social interactions. Psychological challenges include self-confidence, work-life balance, dealing with fears and insecurities related to student misbehaviour, dealing with fear of working with uncooperative parents, recognizing abuse, dealing with fears and insecurities related to working with colleagues and principals, etc. There are similar results in other LOOP partner countries (Italy, Portugal, Slovenia, Greece, and Spain). In this presentation, specific data from the aforementioned surveys will be mentioned and the solutions that LOOP programs offer through the Teacher Induction Programme and the Mentors' Capacity Programme in the field of psychological education will be shown.

JAN DEFRANČESKI

*University Centre for Integrative Bioethics, University of Zagreb, Croatia /
Sveučilišni centar za integrativnu bioetiku, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska*

ON SOME PHILOSOPHICAL AND COGNITIVE-LINGUISTIC IMPLICATIONS OF THE EXTENDED MIND THEORY

In this presentation, we will start with the text “The Expanded Mind” (1998) by Andy Clark and David Chalmers, in which the influential but no less controversial idea of the so-called “active externalism” was put forward. Through a critical reading and comparative analysis of the basic assumptions of their extended mind theory, on the one hand, and cognitive-linguistic research on the possibility of the so-called “semantic externalism”, on the other hand, I will try to draw attention to one of the fundamental problems of cognitive science and philosophy of mind – the so-called “problem of demarcation”. In that sense, this presentation aims to point out certain philosophical and cognitive-linguistic implications of the extended mind theory, with a special emphasis on their theoretical connection, but also the scientific-methodological difference in their approach to the research subject.

O NEKIM FILOZOFSKIM I KOGNITIVNO-LINGVISTIČKIM IMPLIKACIJAMA TEORIJE PROŠIRENOG UMA

U izlaganju polazim od teksta »Prošireni um« (1998.) Andyja Clarka i Davida Chalmersa, u kojemu je predstavljena utjecajna, no zato ništa manje kontroverzna ideja tzv. »aktivnog eksternalizma«. Kritičkim čitanjem i komparativnom analizom osnovnih pretpostavki njihove teorije proširenog uma, s jedne strane, i kognitivno-lingvističkih istraživanja o mogućnosti tzv. »semantičkog eksternalizma«, s druge strane, nastojat ću skrenuti pozornost na jedan od temeljnih problema kognitivne znanosti i filozofije uma – tzv. »problem demarkacije«. U tom smislu, cilj je izlaganja istaknuti određene filozofske i kognitivno-lingvističke implikacije teorije proširenog uma, s posebnim naglaskom na njihovu teorijsku povezanost, ali i znanstveno-metodološku razliku u njihovom pristupu predmetu istraživanja.

MINA ĐIKANOVIĆ

*Faculty of Philosophy, University of Novi Sad, Serbia /
Filozofski fakultet, Univerzitet u Novom Sadu, Srbija*

ETHICAL IMPLICATIONS OF THE REVOLUTIONARY PSYCHOTHERAPEUTIC PRACTICE. THE CASE OF THE CATHEXIS INSTITUTE

The father of transactional analysis, Eric Berne, once introduced Jacqui Lee Schiff as a *woman who cured schizophrenia using psychotherapy*. Such a spectacular announcement provided Schiff with a personal halo of genius and – one might say – long-term reverence. The fact that Berne died relatively soon after the publication of the lifesaving procedure meant that the development of the methodology that Schiff was developing remained outside the domain of criticism coming from the transactional analysis community. When she was finally faced with numerous objections and accusations, she refused to answer them and left the association. This presentation explores the issue of ethical responsibility of the psychotherapist who carries out a revolutionary therapeutic procedure, but also of the umbrella association to which the psychotherapist belongs.

ETIČKE IMPLIKACIJE REVOLUCIONARNE PSIHOTERAPIJSKE PRAKSE. SLUČAJ INSTITUTA CATHEXIS

Otac transakcijske analize, Eric Berne, jednom je prilikom predstavio Jacqui Lee Schiff kao *ženu koja je izliječila šizofreniju psihoterapijom*. Ovako spektakularna najava osigurala je Schiff osobnu aureolu genijalnosti i – moglo bi se reći – dugotrajne nedodirljivosti. To što je Berne umro relativno brzo nakon objave o spasonosnom postupku uvjetovalo je da je razvoj metodologije koju je Schiff razvijala ostajao izvan domena kritike zajednice transakcijske analize. Kada je napokon bila suočena s brojnim prigovorima i optužbama, odbila je na njih odgovoriti i napustila udruženje. U izlaganju se istražuje pitanje etičke odgovornosti psihoterapeuta koji sprovodi *revolucionarnu* terapijsku proceduru, ali i krovnog udruženja kojem psihoterapeut pripada.

ALEKSANDAR FATIĆ

*Institute for Philosophy and Social Theory, University of Belgrade, Serbia /
Institut za filozofiju i društvenu teoriju, Univerzitet u Beogradu, Srbija*

WHAT IS INTEGRATIVE PSYCHOTHERAPY AND WHAT ARE ITS SPIRITUAL AND RELIGIOUS ASPECTS

Integrative psychotherapy is often presented as a kind of eclectic approach in which the methods and techniques of different psychotherapeutic schools are applied. The mentioned approaches have nothing in common with integrative psychotherapy. Contrary to this misunderstanding of integrativeness, integrative psychotherapy is an approach that brings together the generic elements of psychotherapy in a synthetic, rather than an eclectic sense – its basic methodological characteristic is its reliance on modal logic. In this presentation, the methodological structure of integrative psychotherapy and its specifics of training for integrative psychotherapists will be presented, and it will be shown in what ways integrative psychotherapy is in accordance with some of the key Christian spiritual and religious principles.

ŠTO JE INTEGRATIVNA PSIHOTERAPIJA I KOJI SU NJEZINI DUHOVNI I RELIGIOZNI ASPEKTI

Integrativna psihoterapija često se predstavlja kao neka vrsta eklektičkog pristupa u kojem se primjenjuju metode i tehnike različitih psihoterapeutskih škola. Navedeni pristupi nemaju ništa zajedničko s integrativnom psihoterapijom. Suprotno ovom pogrešnom razumijevanju integrativnosti, integrativna psihoterapija pristup je koji objedinjuje generičke elemente psihoterapije u sintetičkom, a ne eklektičkom smislu – njegova je osnovna metodološka karakteristika oslanjanje na modalnu logiku. U izlaganju će se izložiti metodološka struktura integrativne psihoterapije i specifičnosti obuke za integrativne psihoterapeute i pokazat će se na koje je načine integrativna psihoterapija u skladu s nekim od ključnih kršćanskih duhovnih i religijskih načela.

VALENTINO FINDRIK¹, STJEPAN ŠTIVIĆ²

¹Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska / Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia

²Teološki fakultet, Sveučilište u Ljubljani, Slovenija / Faculty of Theology, University of Ljubljana, Slovenia

FILozOFska OSNOVA SLIKE ČOVJEKA U LOGOTERAPIJI VIKTORA FRANKLA

Naš je doprinos usmjeren na temu logoterapije i egzistencijalne analize. Riječ je o psihoterapeutskom pravcu koji je utemeljio Viktor E. Frankl (1905–1997). U izlaganju ćemo obrađivati logoterapijsku sliku čovjeka i njezinu razliku spram slika kojih su se pridržavala dva prethodeća bečka psihoterapeutska pravca. U logoterapiji prevladava stajalište da slika čovjeka koja se nalazi u pozadini bilo kojeg terapeutskoga ili psihološkoga pristupa utječe na sve daljnje, krive i prave, zaključke o čovjekovu ponašanju ili pokušaje da mu se pomogne. Ta slika, antropološka koncepcija, u logoterapiji filozofijski je utemeljena na potpornjima fenomenološkog i egzistencijalnog gibanja s početka prošlog stoljeća. Ključni je filozofski pojam u tom svjetlu dimenzionalna ontologija kojim se pojašnjava trojstvo tijelo-duša-duh u čovjeku, a koje djeluje kao jedinstvena i jedincata cjelina. U izlaganju ćemo izložiti i pojasniti sadržaj potonjih pojmova.

PHILOSOPHICAL FOUNDATION OF THE IMAGE OF A PERSON IN VIKTOR FRANKL'S LOGOTHERAPY

Our contribution is focused on the topic of logotherapy and existential analysis. That is, the psychotherapeutic approach founded by Viktor E. Frankl (1905–1997). In this presentation, we will deal with the logotherapeutic image of a person and its difference compared to the images of a person in the two previous Viennese psychotherapeutic approaches. In logotherapy, the prevailing point of view is that the image of a person which is in the background of any therapeutic or psychological approach affects all further, right and wrong, conclusions about a person's behaviour or attempts to help them. This image, an anthropological conception, in logotherapy is philosophically based on the pillars of the phenomenological and existential movement from the beginning of the past century. The key philosophical concept in this light is the dimensional ontology that explains the trinity of body-soul-spirit in a person, and which acts as a unique and unified unity. In this presentation, we will introduce and clarify the content of the latter terms.

MAGDALENA GALIĆ STIPANČIĆ

*Fakultet hrvatskih studija, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
Faculty of Croatian Studies, University of Zagreb, Croatia*

LOGOTERAPIJA U BORBI S OVISNOŠĆU

Logoterapija je psihoterapijska škola koju je utemeljio Viktor Frankl i čiji se sadržaj temelji na pronalaženju pravog smisla života, odnosno na liječenju pomoću pronalaženja smisla. Ovisnost je stanje s kojim se, posebice u suvremenom dobu, bori veoma mnogo ljudi, od mlađe do starije životne dobi. Bilo kakva vrsta ovisnosti dovodi ljude do ponora i besmisla. Logoterapija je također jedan od načina kako liječiti ovisnost te se putem logoterapije liječenju ovisnosti pristupa s više različitih dimenzija. U ovom izlaganju bit će pobliže prikazano na koji način logoterapija pomaže pri liječenju ovisnosti i kakvu ulogu ona ima, a bit će prikazan i način liječenja osoba koje se bore s nekom vrstom ovisnosti u zajednici.

LOGOTHERAPY IN THE FIGHT AGAINST ADDICTION

Logotherapy is a school of psychotherapy founded by Viktor Frankl, whose content is based on finding the true meaning of life, that is, on healing by means of finding meaning. Addiction is a condition that, especially in the contemporary age, many people struggle with, from young to old age. Any type of addiction leads people to the abyss and meaninglessness. Logotherapy is also one of the ways of treating addiction and through logotherapy the treatment of addiction is approached from several different dimensions. This presentation will show in more detail how logotherapy helps in the treatment of addiction and what role it plays, and the method of treating people struggling with an addiction in the community will also be presented.

DORA GREJZA, IVICA KELAM

Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti, Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku, Hrvatska / Faculty of Education, J. J. Strossmayer University of Osijek, Croatia

UTJECAJ MONTESSORI TIŠINE NA PSIHIČKI RAZVOJ DJECE

U suvremenom dobu neprestano smo izloženi tehnološkim informacijama, a brzina i povišena razina aktivnosti postala je svakodnevica koja uzima svoj danak. To utječe i na djecu koja su najveće žrtve tog sveprisutnijeg načina života. Međutim, i djeca, kao i odrasli, imaju potrebu za tišinom i razvijanjem svog duhovnog svijeta. Čini se da je danas važno bioetičko pitanje kako djelujemo na unutarnji dječji svijet i na dječji duh te zašto se povećava broj djece s poremećajima pozornosti. U izlaganju će se prikazati razmišljanja Marije Montessori o važnosti tišine za razvoj djece. Prolaskom vremena i javljanjem novih izazova ta razmišljanja sve više dokazuju svoju vrijednost. Koncept tišine kakav je razvila Maria Montessori u svojoj metodi temelji se na cjeloživotnom promatranju dječjih potreba. Tišina u Montessori okruženju pozitivno utječe na smirivanje unutarnjeg stanja djeteta i povećanje pozornosti. Implementirana u takozvane igre tišine postiže svoj meditativni učinak i mogla bi predstavljati dobar alat za adekvatan psihički razvoj djeteta.

THE INFLUENCE OF MONTESSORI SILENCE ON THE PSYCHOLOGICAL DEVELOPMENT OF CHILDREN

In the modern age, we are constantly exposed to technological information, and the speed and increased level of activity have become an everyday thing that takes its toll and also affects children, who are the biggest victims of this more and more ubiquitous lifestyle. However, children, just like adults, require silence and the development of their spiritual world. Today's crucial bioethical question is how we affect children's inner world and spirit and why the number of children with attention disorders is increasing. This paper will present Maria Montessori's thoughts on the importance of silence for children's development. With the passage of time and the emergence of new challenges, these thoughts increasingly prove their value. The concept of silence, as developed by Maria Montessori in her method, is based on lifelong observation of children's needs. Silence in the Montessori environment has a positive effect on calming the inner state of the child and increasing attention. Implemented in the so-called silence games, it achieves its meditative effect and could represent a good tool for adequate child psychological development.

TOMA GRUICA

*Faculty of Arts and Humanities, University of Graz, Austria /
Fakultet humanističkih znanosti, Sveučilište u Grazu, Austrija*

MIND, BODY, AND AUTHENTICITY: A NEUROPHENOMENOLOGICAL PERSPECTIVE ON PSYCHOPATHOLOGY

This presentation explores an alternative approach to understanding the experience of mental disorders, called neurophenomenology. Neurophenomenology, as an interdisciplinary field, aims to bridge the gap between the first-person experience of consciousness and the third-person study of the human brain and behaviour. Neurophenomenology emphasises the importance of including subjective experiences in the scientific study of consciousness and explores the methods of studying the mind-body relationship. Using M. Heidegger's phenomenology of authenticity and J. Klein's and E. Husserl's philosophy of science, this presentation aims to gain a deeper understanding of how the brain produces dysfunctional experiences and how this relationship shapes our understanding of mental disorders.

UM, TIJELO I AUTENTIČNOST: NEUROFENOMENOLOŠKA PERSPEKTIVA PSIHOLOGIJE

Izlaganje istražuje alternativni pristup razumijevanju iskustva mentalnih poremećaja koji nazivamo neurofenomenologijom. Cilj je neurofenomenologije kao interdisciplinarnog područja premostiti jaz između iskustva svijesti u prvom licu te proučavanja ljudskog mozga i ponašanja u trećem licu. Neurofenomenologija naglašava važnost uključivanja subjektivnog iskustva u znanstveno proučavanje svijesti i istražuje metode proučavanja odnosa uma i tijela. Koristeći fenomenologiju autentičnosti M. Heideggera i filozofiju znanosti J. Kleina i E. Husserla, cilj je izlaganja steći dublje razumijevanje o tome kako mozak proizvodi disfunkcionalna iskustva i kako taj odnos oblikuje naše razumijevanje mentalnih poremećaja.

BEHZAD HADŽIĆ

*Centar za mentalno zdravlje Ključ, Bosna i Hercegovina /
Centre for Mental Health Ključ, Bosnia and Herzegovina*

KONCEPT MENTALNOG ZDRAVLJA U ZAJEDNICI NASPRAM KONCEPTA KLASIČNE PSIHIJATRIJE – POTREBA ZA PROMJENOM PARADIGMI

Mentalno zdravlje najjednostavnije bi se moglo shvatiti kao balans u svim aspektima ljudskog života i u tom kontekstu predstavlja jednu od najvažnijih odrednica socijalnog kapitala bilo koje društvene zajednice. Psiha objedinjuje psihijatriju, psihologiju, filozofiju, sociologiju, kulturu i duhovnost. Na koji način promijeniti kurs terapeuta da se, umjesto na ljudske slabosti i psihopatologiju, usredotoči na rezilijentnost, mentalno zdravlje i skrivene talente?

THE CONCEPT OF COMMUNITY MENTAL HEALTH VERSUS THE CONCEPT OF CLASSICAL PSYCHIATRY – A NEED FOR A PARADIGM SHIFT

Mental health could most simply be understood as a balance in all aspects of human life and in this context it represents one of the most important determinants of social capital of any social community. The psyche unifies psychiatry, psychology, philosophy, sociology, culture and spirituality. How can the therapist's course change to focus on resilience, mental health and hidden talents instead of human weakness and psychopathology?

DAMIR HRŠAK

*Metallurški fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
Faculty of Metallurgy, University of Zagreb, Croatia*

TJESKOBA KAO POSLJEDICA PROCESA E-ZOMBIZACIJE U SUVREMENOM DRUŠTVU

U mnogim segmentima suvremenog društva tehnička pomagala sve češće prestaju obavljati funkciju pomagala i počinju biti sredstvo manipulacije i prikrivene dominacije u procesima odabira načina korištenja slobodnog vremena koje običnom čovjeku još preostaje. Proces e-zombizacije jest proces preobrazbe kreativnog, duhovnog bića sposobnog i spremnog za aktivnu komunikaciju s drugim ljudima, životinjama i prirodom u tupo i mehanizirano biće koje bez pogovora prihvaća nametnute modele ponašanja. Društvo u kojem je konkurentnost između ljudskih bića važnija od suradnje pogodno je za metastaziranje tjeskobe.

ANXIETY AS A CONSEQUENCE OF THE PROCESS OF E-ZOMBIZATION IN CONTEMPORARY SOCIETY

In many segments of contemporary society, technical tools more often stop performing the function of tools and begin to be a means of manipulation and covert domination in the processes of choosing how to spend free time that the ordinary person still has left. The process of e-zombization is the process of transforming a creative, spiritual being capable and ready for active communication with other people, animals and nature into a dull and mechanised being that unquestioningly accepts imposed models of behaviour. A society in which competition between human beings is more important than cooperation is suitable for metastasization of anxiety.

IVA IGNJAČIĆ

*Fakultet hrvatskih studija, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
Faculty of Croatian Studies, University of Zagreb, Croatia*

SOCIODINAMSKI PRISTUP SAVJETOVANJU I PSIHOTERAPIJI; INTERMODALNOST PRISTUPA I MENTALNO ZDRAVLJE POJEDINCA U MODERNOM DOBU

Sociodinamski pristup savjetovanju i psihoterapiji suvremeni je interdisciplinarni pristup nastao 70-ih godina prošlog stoljeća zaslugom V. Peavyja. Budući da je temeljen na filozofiji pomaganja pojedincu u postindustrijskom suvremenom društvu i obrani njegova *selfa* od suvremenih psihopatologija i negativnih fenomena uzrokovanih promjenama suvremenog doba, pogodan je za rast i ostvarivanje individue u takvome svijetu. Pristup objedinjuje razne karakteristike mnogih terapijskih pravaca. Cilj je osvijestiti pojedinca o vlastitom *ja*, osobnoj slobodi i kapacitetu za iskorištavanje kulturalnih i socijalnih alata prilikom nošenja sa stvarnošću, a ostvaruje se pomoću posebnih tehnika. Pristup ima novi, jednostavni vokabular koji smanjuje patologiziranje i olakšava razumijevanje pojedinca. Istraživanja pokazuju kako su pristup i tehnike efikasnije kod pojedinaca i skupina izraženijih životnih promjena.

SOCIODYNAMIC APPROACH TO COUNSELLING AND PSYCHOTHERAPY; INTERMODALITY OF THE APPROACH AND MENTAL HEALTH OF THE INDIVIDUAL IN THE MODERN AGE

The sociodynamic approach to counselling and psychotherapy is a modern interdisciplinary approach that was created in the 70s by V. Peavy. Since it is based on the philosophy of helping an individual in a post-industrial modern society and defending one's self from modern psychopathology and negative phenomena caused by the changes in the modern age, it is suitable for an individual's growth and actualization in such a world. The approach combines various characteristics of many therapeutic approaches. The goal is to make the individual aware of their *self*, personal freedom, and the capacity to use cultural and social tools when dealing with reality, and that is achieved through special techniques. The approach uses new, simple vocabulary that reduces pathologization and facilitates understanding of the individual. Research shows that the approach and techniques are more effective with individuals and groups that have had more severe life changes.

NEVENA JEVTIĆ

*Faculty of Philosophy, University of Novi Sad, Serbia /
Filozofski fakultet, Univerzitet u Novom Sadu, Srbija*

THE RELATIONSHIP BETWEEN THE “DERANGED SUBJECT” AND THE WORLD IN HEGEL’S UNDERSTANDING OF MADNESS

The author develops, in broad strokes, Hegel’s argument regarding the significance of the “deranged subject” (*verrückte Subjekt*) and the world for philosophical understanding of madness. The key presupposition of this argument lies in his understanding of the soul, which he wrote about in *Anthropology*, the first part of the philosophy of spirit in *Encyclopedia of the Philosophical Sciences*. There he concludes that the phenomenon of madness is tied to a delicate and complex process of subjectification of feelings, i. e. a phase in which the soul is no longer just awareness, but also is not yet objective consciousness. Starting from the fact that an important characteristic of madness is the opposition between feelings and the mind, the author will focus on the social-historical dimension of Hegel’s work using concrete examples that can be found in his opus.

ODNOS »POREMEĆENOG SUBJEKTA« I SVIJETA U HEGELOVU SHVAĆANJU LUDILA

Autorica u osnovnim crtama razvija Hegelov argument o značaju odnosa »poremećenog subjekta« (njem. *verrückte Subjekt*) i svijeta za filozofsko shvaćanje ludila. Ključna je pretpostavka ovog argumenta njegovo shvaćanje duše koje iznosi u *Antropologiji*, prvom dijelu filozofije duha u *Enciklopediji filozofijskih znanosti*. Unutar ovog učenja utvrđuje da je fenomen ludila vezan za po sebi delikatan i kompleksan proces subjektivikacije osjećaja, odnosno za fazu tijekom koje duša više nije puka svjesnost, a niti još objektivna svijest. Polazeći od toga da je u fenomenu ludila riječ o sukobu osjećaja i uma, autorica se fokusira na društveno-historijsku dimenziju u Hegela pomoću konkretnih primjera koji se mogu naći u njegovom opusu.

IVICA KELAM

*Faculty of Education, J. J. Strossmayer University of Osijek, Croatia /
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti, Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku,
Hrvatska*

THE IMPACT OF LONGTERMISM ON MENTAL HEALTH

Longtermism represents a theory that considers it important to focus on the long-term consequences of our actions on the future of humanity. These include concerns about the environment, economy, political stability, technology, and other key issues that could have long-term negative effects on future generations, with an emphasis on the very distant future of humanity, measured in millions of years. Promoters of longtermism claim that this approach helps in making decisions that ensure a better distant future for humanity. At the same time, this approach can lead to neglecting the current needs and challenges facing humanity – problems of hunger, climate change, and others that could also have negative consequences for humanity in the future. Although it has declaratively good intentions to create a better future for humanity, longtermism can lead to certain psychological dangers that we will refer to in this presentation. Since thinking about the long-term consequences of our actions can create pressure and anxiety in some people, the problem is the increased stress and anxiety. Since long-term thinking in some cases can lead to a pessimistic attitude, one of the dangers is an increased dose of pessimism that can negatively affect mental health. In conclusion, we will look at the issue of rejecting the present, since longtermism can lead to the neglect of current needs and challenges, and that can lead to feelings of helplessness and rejection of the present.

UTJECAJ DUGOROČNOSTI (ENG. *LONGTERMISM*) NA PSIHIČKO ZDRAVLJE

Dugoročnost (eng. *longtermism*) predstavlja teoriju koja smatra da je važno usmjeriti pažnju na dugoročne posljedice naših postupaka na budućnost čovječanstva. To uključuje brigu o okolišu, ekonomiji, političkoj stabilnosti, tehnologiji i drugim ključnim pitanjima koja bi mogla imati dugotrajne negativne učinke na buduće generacije, pri čemu je naglasak na veoma dalekoj budućnosti čovječanstva koja se mjeri u milijunima godina. Promotori dugoročnosti tvrde da će ovaj pristup pomoći u donošenju odluka koje osiguravaju bolju daleku budućnost čovječanstva. Ovakav pristup istovremeno može dovesti do zane-

marivanja trenutnih potreba i izazova s kojima se suočava čovječanstvo – od problema gladi, klimatskih promjena i drugih koji bi također mogli imati negativne posljedice za čovječanstvo u budućnosti. Iako ima deklarativno dobre namjere u cilju stvaranja bolje budućnosti za čovječanstvo, dugoročnost može dovesti do određenih psihičkih opasnosti na koje ćemo se osvrnuti u izlaganju. Budući da razmišljanje o dugoročnim posljedicama naših postupaka može kod nekih ljudi stvoriti pritisak i anksioznost, javlja se problem povećanog stresa i anksioznosti. Budući da dugoročno razmišljanje u nekim slučajevima može dovesti do pesimističkog stava prema budućnosti, jedna je od opasnosti povećana doza pesimizma koja može negativno utjecati na mentalno zdravlje. Zaključno ćemo se osvrnuti na pitanje odbacivanja trenutnosti zato što dugoročni pristup može dovesti do zanemarivanja trenutnih potreba i izazova, a to može dovesti do osjećaja bespomoćnosti i odbacivanja trenutnosti.

ZORAN KOJČIĆ

*Srednja škola Dalj, Hrvatska /
High School Dalj, Croatia*

BITI SRETAN, ZDRAV I SLOBODAN: FILOZOFIJA U ZAJEDNICI

Od 2013. godine u Hrvatskoj se provodi praksa filozofskog caféa. U preko 25 hrvatskih gradova do sada na neki se način proveo filozofski café u različitim programima i u okviru pojedinih projekata, ali i kao kontinuirani oblik svojevrsne filozofske družine koja je s vremenom uspostavila vlastita pravila i forme prema kojima funkcionira određena zajednica. Filozofske teme koje dominiraju u takvim manjim zajednicama često imaju i terapeutsku ulogu za same članove. Naime, to su jedini javni prostori na kojima se u pojedinim, posebno manjim mjestima javnost susreće sa strukturiranom javnom raspravom o temama koje su relevantne za zajednicu. U društvu koje je nakon rata, tranzicije i raznih kriza, od ekonomske do globalne pandemijske, pomalo izgubilo i sam pojam o tome što je zajednica i kako se unutar nje vodi dijalog, filozofski se café ustoličio kao apsolutno dominantan oblik filozofske prakse. U Republici Hrvatskoj moguć je baš zato što sam po sebi i prema svojoj strukturi pomaže da se upravo zajedničkim radom kreira zajednica koja vodi onim antičkim principima filozofije: sreći, zdravlju i slobodi.

BEING HAPPY, HEALTHY AND FREE: PHILOSOPHY IN THE COMMUNITY

Philosophical café has been practised in Croatia since 2013. In over 25 Croatian cities, a philosophical café has been held in some way through different programs and within the framework of individual projects, but also as a continuous form as a type of a philosophical group that over time established its own rules and forms according to which a certain community functions. Philosophical topics that dominate such smaller communities often also have a therapeutic role for the members. They are the only public spaces where in certain, especially smaller communities, the public meets for a structured public discussion on topics that are relevant to the community. In a society that, after the war, the transition and various crises, from the economic crisis to the global pandemic, somewhat lost the very concept of what a community is and how dialogue is conducted within it, the philosophical café has established itself as a form of

absolutely dominant philosophical practice. In the Republic of Croatia, it is possible precisely because, by itself and according to its structure, it helps through joint work to create a community that is guided by those ancient principles of philosophy: happiness, health and freedom.

MARIJANA KOLEDNJAK

*Fakultet filozofije i religijskih znanosti, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
Faculty of Philosophy and Religious Studies, University of Zagreb, Croatia*

PRISTUP SPOSOBNOSTI TRANSFORMATIVNIM PROMJENAMA U MENTALNOM ZDRAVLJU

Koncept mentalnog zdravlja, a još više njegova suprotnost – mentalna bolest – postao je sveprisutan na modernom Zapadu. Stoga, zaslužuje da ga filozofi ozbiljno propitaju. Što bi trebao biti cilj transformativne promjene u sustavima mentalnog zdravlja? Pristup sposobnostima, kako su raspravljali ekonomist Amartya Sen i filozofkinja Martha Nussbaum, sugerira da cilj ne bi trebao biti smanjenje simptoma ili promicanje zdravlja, ili čak osnaživanje, već maksimiziranje stvarnih sloboda koje ljudi uživaju živeći svoje živote kako smatraju prikladnim. Pristup sposobnostima, utemeljen u ljudskim pravima, naglašava različite sposobnosti i mogućnosti osobe, a ujedno pruža bogat evaluativni okvir za vođenje transformativne promjene u sustavu mentalnog zdravlja zajednice.

THE CAPABILITIES APPROACH TO TRANSFORMATIVE CHANGES IN MENTAL HEALTH

The concept of mental health, and even more so its opposite – mental illness – has become ubiquitous in the modern West. Therefore, it deserves a serious examination by philosophers. What should be the goal of the transformative change in mental health systems? The capabilities approach, as argued by economist Amartya Sen and philosopher Martha Nussbaum, suggests that the goal should not be reducing symptoms or promoting health or even empowerment, but rather maximising the real freedoms that people enjoy in living their lives as they see fit. The capabilities approach, based in human rights, emphasises the different abilities and capabilities of a person, while also providing a rich evaluative framework for leading a transformative change in the public mental health system.

LUKA MARŠIĆ

*Klinički bolnički centar Sestre Milosrdnice, Zagreb, Hrvatska /
Sisters of Charity Clinical Hospital Centre, Zagreb, Croatia*

OVISNIK SE PRVO OPORAVLJA, A ZATIM LIJEČI – KOD »NORMALNE SOMATSKE BOLESTI« PROCES JE OBRNUT

Ovisnik, osoba koja je krivo izvježbala vlastiti život, ne nužno osobnom greškom, mora napraviti pomak prema otvorenom i iskrenom razgovoru sa sobom, odvažiti se da izađe iz takve rijeke života i da za novo boravište izabere neku obalu s koje će promatrati kako ta zagađena rijeka života teče i plovi prema nekom ušću bez njega samoga. To je čin uzdizanja i secesije od bivšeg duhovnog i tjelesnog života. Tim činom pojedinac prihvaća rascjep u kojem stare navike nestaju iz zbiljnosti iluzije i stvara se poželjna neizvjesnost realnog odnosa. Ona ga postavlja u asimetričnost svijeta svoje prošle ropske svijesti i same današnjice koja potencira tu ropsku svijest umotanu u razne zakone koji štite takav organizirani društveni koncept. Posredništvo (struka), bolnice, samostani, komune ili bilo koja ozbiljna izolacija u tom konceptu transformacije dobro dođe jer posrednik donosi logički koncept objektiviteta ispravnog smjera te bolne i smislene plovidbe. Ti heterotopni prostori, koji pripadaju određenoj sociokulturalnoj dinamici, u ciljanoj izoliranosti od trenutne društvene cjeline donose kontrapunkt i distanciranje od zagađenja i običajne svakidašnjice. Tim činom ovisnik napušta staru kuću bitka, prepušta se beskućništvu i kao u nekom religioznom hodočašću postaje stranac u vlastitom životu gradeći novi okoliš i put. U bijegu koji je kontroliran dohvaća osobni smisao i oltar postojanja u dobru, gdje napor, krize, greške i muka postaju prihvatljiv teret neizvjesnog u ekscentričnoj pozicionalnosti. Tim se činom ovisnik oporavlja u odnosu na stari topos svoje egzistencije, bivajući sebi razumljiv u svome zdravlju ili bolesti. Razumijevanje pomoću koncepta naslova, odnosno poslovice somatske boli, bolesti ili liječenja nema smisla jer je svatko od nas prošao ili će proći algoritme nekog liječenja pomoću kojih nam otklanjaju bol ili neku patnju ne bili dalje nastavili ploviti svojom rijekom života.

THE ADDICT FIRST RECOVERS AND THEN HE IS TREATED – IN THE CASE OF A “NORMAL SOMATIC ILLNESS” THE PROCESS IS REVERSED

An addict, a person who has wrongly trained their own life, not necessarily because of a personal mistake, must make a change towards an open and honest conversation with themselves and dare to get out of their river of life and choose a new home on a shore from which they will be able to observe how this polluted river of their former life flows without them towards some estuary. This is an act of ascension and secession from their former spiritual and physical life. By this act, the individual accepts a rift in which old habits disappear from the reality of illusion and a desirable uncertainty of a real relationship is created. It places the individual in the asymmetry of the world of his past slave consciousness and the present itself, which potentiates that slave consciousness that is wrapped in various laws that protect such an organised social concept. Mediation (the profession), hospitals, monasteries, communes or any other serious isolation becomes useful for this concept of transformation because the mediator brings the logical concept of objectivity of the right direction and painful and meaningful navigation. These heterotopic spaces, which belong to a certain socio-cultural dynamic, in their targeted isolation from the current social totality bring a counterpoint and distance from the pollution and ordinariness of everyday life. With this act, the addict leaves the old house of being, gives in to homelessness and, as if on some religious pilgrimage, becomes a stranger in their own life, building a new environment and a new path. Through this controlled escape, they achieve personal meaning and they reach the altar of existence through Good, where effort, crises, mistakes and pain become an acceptable burden of uncertainty in an eccentric positionality. With this act, the addict recovers in relation to the old topos of his existence, becoming comprehensible to themselves in their health or illness. Understanding through the concept in the title, that is, the saying regarding somatic pain, illness or treatment does not make sense because each of us has gone through or will go through the algorithms of some treatment through which we remove pain or some suffering so we can continue sailing on our river of life.

KEVIN MARTENS WONG

*Faculty of Arts & Social Sciences, National University of Singapore, Singapore /
Fakultet umjetnosti i društvenih znanosti, Nacionalno sveučilište u Singapuru,
Singapur*

KORSANG KRISMATRA: SUPPORTING UNIVERSAL MENTAL HEALTH AND WELL-BEING THROUGH THE OSURA PESUASANG, A NEW CREOLE/INDIGENOUS THEORY OF THE HUMAN PSYCHE DEVELOPED IN SINGAPORE

This presentation introduces the Osuru Pesuasang or Individuation Theory, a grassroots Kristang creole/indigenous, LGBTQ+ friendly and neurodiverse approach to the human psyche initially developed by the author during COVID-19 to support his students in a government school in Singapore, and later to facilitate outstanding academic success in summative national examinations. Four positive mental health outcomes are elucidated after an overview of the Osura and its development. Namely, (1) vastly improved psycho-emotional autonomy, (2) an augmented ability to either avoid or negotiate psycho-emotional projection, (3) an empathetic openness to alternative perspectives and compassionate, holistic, solution-focused change, and (4) the autopoietic development of organic, simultaneously mutable and stable psycho-emotional scaffolding for the nurturing of creativity and ingenuity. The presentation will conclude with the underlying creole-organic principles that support these outcomes, including a high tolerance for epistemic uncertainty and a conscientious recognition of the diversity of human experience.

KORSANG KRISMATRA: POTPORA UNIVERZALNOM MENTALNOM ZDRAVLJU I DOBROBITI POMOĆU OSURE PESUASANG, NOVE KREOLSKE/AUTOHTONE TEORIJE LJUDSKE PSIHE RAZVIJENE U SINGAPURU

Ova prezentacija donosi Osura Pesuasang, odnosno teoriju individuacije, sveobuhvatni Kristang kreolski/starosjedilački, LGBTQ+ prijateljski i neuroraznoliki pristup ljudskoj psihi koji je izvorno razvio autor za vrijeme pandemije COVID-19 kako bi pomogao svojim učenicima u državnoj školi u Singapuru, a kasnije kako bi olakšao izvanredan akademski uspjeh na završnim državnim

ispitima. Četiri su pozitivna ishoda za mentalno zdravlje vidljiva nakon pregleda Osure i njezina razvoja. Naime, (1) značajno poboljšana psiho-emocionalna autonomija, (2) povećana sposobnost izbjegavanja ili pregovaranja o psiho-emocionalnoj projekciji, (3) empatična otvorenost k alternativnim perspektivama i suosjećajna, holistička promjena usmjerena na rješenja i (4) autopoetski razvoj organskih, istovremeno promjenjivih i stabilnih psiho-emocionalnih potpora za njegovanje kreativnosti i domišljatosti. Presentacija će biti zaključena temeljnim kreolsko-organskim načelima koja podupiru ove ishode, uključujući visoku toleranciju na epistemičku neizvjesnost i savjesno prepoznavanje raznolikosti ljudskog iskustva.

MIKOLAJ MARTINJAK

*Fakultet filozofije i religijskih znanosti, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
Faculty of Philosophy and Religious Studies, University of Zagreb, Croatia*

DEINDIVIDUACIJA, KLANJANJE I DEIFIKACIJA U NOVIM RELIGIJSKIM POKRETIMA

Cilj je ovoga izlaganja prikazati procese koji se događaju u pojedinim novim religijskim pokretima, posebice deindividualizaciju i deifikaciju. To će biti učinjeno pomoću slučajeva Jima Jonesa i Marshalla Applewhitea koji su uspjeli iskoristiti ove fenomene potičući svoje sljedbenike da im se klanjaju i vide ih kao božanske ili mesijanske figure, a sljedbenici su u isto vrijeme izgubili vlastiti identitet. To je omogućilo vođama da zadrže kontrolu nad svojim sljedbenicima i da njima manipuliraju za vlastite ciljeve. Stvaranjem kulture poslušnosti i konformizma Jones i Applewhite uspjeli su stvoriti osjećaj ovisnosti među svojim sljedbenicima, a to je sljedbenicima otežavalo napuštanje grupe. U konačnici, to je dovelo do tragičnih ishoda za oba pokreta, do masakra u Jonestownu i masovnog samoubojstva Applesmithovih sljedbenika.

DEINDIVIDUATION, WORSHIPING AND DEIFICATION IN NEW RELIGIOUS MOVEMENTS

This presentation aims to show processes that are occurring in certain new religious movements, especially processes of deindividualization and deification. This will be done through cases of Jim Jones and Marshall Applewhite who managed to exploit these phenomena by encouraging their followers to worship them and see them as divine or messianic figures, while at the same time the followers lost their own identity. This allowed the leaders to maintain control over their followers and manipulate them for their own purposes. By creating a culture of obedience and conformity, Jones and Applewhite were able to create a sense of dependency among their followers, which made it difficult for followers to leave the group. Ultimately, this led to tragic outcomes for both movements, the Jonestown Massacre and the mass suicide of Applesmith's followers.

LIDIJA MATOŠEVIĆ

Sveučilišni centar za protestantsku teologiju Matija Vlačić Ilirik, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /

University Center for Protestant Theology Matija Vlačić Ilirik, University of Zagreb, Croatia

LUTHEROVA »DIJAGNOZA«: TEOLOŠKA BIOGRAFIJA MLADOG LUTHERA KAO DOPRINOS RAZUMIJEVANJU NJEGOVE TEOLOGIJE

Lutherova teologija svoje specifično obilježje, svoju specifičnu snagu i popularnost crpi iz činjenice da je nastala kao odgovor Luthera, teologa i vjernika, na konkretnu egzistencijalnu situaciju u kojoj se nalazio čovjek njegova vremena te, dakako, i on osobno. Bila je to situacija u kojoj se snažno i bolno doživljavala upitnost i neizvjesnost ljudske egzistencije. Izlaganje će se usredotočiti na Lutherovu egzistencijalnu tjeskobu, a osobito na njegovo potresno duhovno iskustvo koje je prethodilo tzv. reformacijskom obratu, a koje se će se promatrati u kontekstu Lutherova vremena. Najprije će se ukratko predstaviti moguća tumačenja Lutherove duševne patnje u psihologa, odnosno psihijataru. Zatim će se Lutherove duševne muke promotriti teološki, kao svojevrsnu »apstinen-cijsku krizu« u odricanju od posezanja za ma kakvim sredstvom za ublažavanje nemira koji prati ljudsku egzistenciju, a koji može razriješiti samo Bog. U tom se kontekstu promatra i Lutherova kritika ondašnje prodaje indulgencija koju on ocjenjuje kao crkvenu zlorabitu ljudske egzistencijalne tjeskobe, a koja predstavlja ujedno i prvi Lutherov spor s onovremenom teologijom. U izlaganju će se naznačiti i razvojni put kojim je Luther, počevši s kritikom indulgencija, dospio do artikulacije teologije koju je postavio kao alternativu teologiji i pobožnosti koje je bio kritizirao.

LUTHER'S "DIAGNOSIS": A THEOLOGICAL BIOGRAPHY OF YOUNG LUTHER AS A CONTRIBUTION TO UNDERSTANDING HIS LEGACY

Luther's theology derives its character, strength, and popularity from the fact that it developed as a response by Luther, a theologian and a believer, to a specific existential situation that humanity and, of course, himself found themselves in at that time. This situation involved a profound and painful questioning

and uncertainty surrounding human existence. This presentation will focus on Luther's existential anxiety, particularly the shattering spiritual experience that preceded the so-called "reformation turn", and that will be observed through the context of Luther's time period. Firstly, possible interpretations of Luther's mental suffering by psychologists or psychiatrists will be briefly presented. Then, Luther's mental torment will be viewed theologically, as a kind of "abstinence crisis" in the renunciation of reaching for any means to alleviate the restlessness that accompanies human existence, and that can only be resolved by God. In this context, Luther's criticism of the selling of indulgences at the time, that he assessed as the church's misuse of human existential anxiety, is also viewed, and that also represents Luther's first dispute with the theology of the time. The presentation will also indicate the developmental path by which Luther, starting with the criticism of indulgences, arrived at the articulation of the theology that he set up as an alternative to the theology and piety that he had criticised.

MARINA NOVINA¹, REA FULGOSI-MASNJAK²

*¹ Fakultet filozofije i religijskih znanosti, Sveučilište Zagrebu, Hrvatska /
Faculty of Philosophy and Religious Studies, University of Zagreb, Croatia*

*² Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
Faculty of Education and Rehabilitation Sciences, University of Zagreb, Croatia*

PSIHOTERAPIJA OSOBA S INTELEKTUALNIM TEŠKOĆAMA

Zdravlje i bolest, inteligencija i intelektualne teškoće koncepti su poznati ljudima svih povijesnih razdoblja. Slikovito rečeno, iz napetosti između tih krajnosti nikla je potreba za osnaživanjem, odnosno zaštitom zdravlja u zajednici. U ovome izlaganju, u vidu unapređenja i zaštite mentalnog zdravlja u zajednici, fokusiramo se na osnaživanje osoba s intelektualnim teškoćama kroz psihoterapiju. Naime, kao i sve druge osobe, osobe s intelektualnim teškoćama suočavaju se s traumom, stresom, smrću, tj. s raznim životnim okolnostima i teškoćama. No, te su osobe izloženije negativnim utjecajima okoline, manje su otporne na stresne situacije te prijeko potrebne osnaživanja i podrške. Stoga, cilj je ovoga izlaganja (a) istaknuti što impliciraju dijagnostička obilježja osoba s intelektualnim teškoćama glede potrebe za psihoterapijskom podrškom; (b) prikazati realno stanje pružanja psihoterapijske podrške osobama s intelektualnim teškoćama; te (c) istaknuti kako podići kvalitetu psihoterapijske podrške osobama s intelektualnim teškoćama.

PSYCHOTHERAPY FOR PERSONS WITH INTELLECTUAL DISABILITIES

Health and illness, intelligence and intellectual disabilities are concepts known to people of all historical periods. Figuratively speaking, from the tension between these extremes emerged the need for strengthening, that is, health protection in a community. In this presentation, in terms of improving and protecting community mental health, we will focus on strengthening people with intellectual disabilities through psychotherapy. Just like all other people, people with intellectual disabilities face trauma, stress, death, i.e. various life circumstances and difficulties. However, these persons are more exposed to negative influences of their surroundings, less resistant to stressful situations, and as such

are in need of strengthening and support. Therefore, the aim of this presentation is to (a) highlight what the diagnostic characteristics of persons with intellectual disabilities imply regarding the need for psychotherapeutic support; (b) present the actual state of things in regard to providing psychotherapeutic support to persons with intellectual disabilities; and (c) highlight how to increase the quality of psychotherapy support for people with intellectual disabilities.

MAJA ODORJAN NOVAK

Srednja škola Zlatar, Hrvatska /

High School Zlatar, Croatia

SIMBOLIČKI INTERAKCIONIZAM KAO SOCIOLOŠKO TEORIJSKO POLAZIŠTE UNAPREĐENJA MENTALNOG ZDRAVLJA U ZAJEDNICI

Glavna je premisa simboličkog interakcionizma promatranje i objašnjenje društvenih djelovanja pomoću značenja koje im pridaju pojedinci. Prema ovoj teoriji, pojedinac i sve što on osjeća i spoznaje nastaje u procesu društvene interakcije s okolinom. Stoga, ta interakcija uključuje preuzimanje uloga drugih aktera s pretpostavkom da pojedinac koristi imaginaciju, tj. preuzima tuđu ulogu te zamišlja učinak vlastite simboličke komunikacije na druge aktere. Važnost ove teorijske podloge u sociologiji za unapređenje mentalnog zdravlja u zajednici leži u tome što upravo pojedinci međusobnim interakcijama stvaraju svoju okolinu, a zato što su psihijatrijski bolesnici često etiketirani i stigmatizirani, navedeno se može promijeniti upravo društvenim interakcijama. To bi značilo da se ljudi koji nisu upoznati sa psihijatrijskim bolestima pokušaju uključiti u život psihijatrijskih bolesnika kako bi bolje razumjeli takvu problematiku i naposljetku smanjili stigmatu i predrasude.

SYMBOLIC INTERACTIONISM AS A SOCIOLOGICAL THEORETICAL STARTING POINT FOR IMPROVING COMMUNITY MENTAL HEALTH

The main premise of symbolic interactionism is the observation and explanation of social actions through the meanings ascribed to them by individuals. According to this theory, the individual and everything they feel and know is created through the process of social interaction with their surroundings. Therefore, this interaction includes the taking over of roles of other actors with the assumption that the individual uses imagination, i.e. takes on someone else's role and imagines the effect of his own symbolic communication on other actors. The importance of this theoretical basis in sociology for the improvement

of community mental health lies in the fact that individuals create their environment through mutual interactions, and since psychiatric patients are often labelled and stigmatised, this can be changed precisely through social interactions. This would mean that people who are not familiar with psychiatric illnesses should try to get involved in the lives of psychiatric patients in order to better understand such issues and ultimately reduce stigma and prejudice.

MOMIR OLJAČA

*Fakultet filozofije i religijskih znanosti, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
Faculty of Philosophy and Religious Studies, University of Zagreb, Croatia*

GRIJEH I NESVJESNO

Iako je više od stoljeća proteklo otkako je psihologija utvrdila postojanje nesvjesnih psihičkih sadržaja i procesa i premda je to otkriće do danas mnogostruko potvrđivano u kliničkoj praksi, ono je još uvijek nedovoljno prepoznato i priznato izvan uskog kruga struke. S pravom, dakle, možemo reći da je za većinu ljudi nesvjesno još uvijek nesvjesno. Posljedica je toga da su brojne ozbiljne i važne implikacije tog otkrića također ostale neprepoznate premda one značajno proširuju naše razumijevanje ljudskoga ponašanja. Osobito si dušobrižništvo ne bi smjelo dopustiti ostati s tim saznanjima neupoznato zato što nam ona pomažu rasvijetliti otajstvo grijeha. Ako se slažemo da je znanje najmoćnije oruđe, tada svaki i najmanji pomak u razumijevanju ljudske duše zaslužuje pozornost dušobrižnika jer mu pomaže odgonetnuti ovu najzagonetniju tajnu prirode koja mu je povjerena na brigu.

SIN AND THE UNCONSCIOUS

Although more than a century has passed since psychology confirmed the existence of unconscious psychic contents and processes, and although this discovery has been repeatedly confirmed in clinical practice, it is still insufficiently recognized outside a narrow professional circle. Rightly so, therefore, we can say that for most people the unconscious remains unconscious. As a result, many serious and important implications of this discovery have also remained unrecognized although they significantly expand our understanding of human behaviour. Pastoral care in particular should not allow itself to remain unfamiliar with this knowledge since it helps us shed light on the mystery of sin. If we agree that knowledge is the most powerful tool, then every little advance in the understanding of the human soul deserves the attention of the pastor because it helps him unravel this most mysterious secret of nature which is entrusted to his care.

JADRANKA PAVIĆ¹, VIKTORIJA VINCELJAK², JANKO BABIĆ¹

¹ Zdravstveno veleučilište Zagreb, Hrvatska / University of Applied Health Sciences, Zagreb, Croatia

² Klinička bolnica Dubrava, Zagreb, Hrvatska / Clinical Hospital Dubrava, Zagreb, Croatia

ZDRAVSTVENA PISMENOST STUDENTSKE POPULACIJE O MENTALNOM ZDRAVLJU – PRIKAZ ISTRAŽIVANJA

Zdravstvena pismenost o mentalnom zdravlju predstavlja znanje i razumijevanje pojmova o mentalnom zdravlju te unapređenju mentalnog zdravlja. Prema podacima Svjetske federacije za mentalno zdravlje, oko 75 % mentalnih poremećaja počinje prije 25. godine, no oko 70 % mladih ne dobiva potrebni tretman. Razlog tome je neprepoznavanje problema i percipirana stigma, što je povezano sa zdravstvenom pismenošću o mentalnom zdravlju pojedinaca i društvene zajednice. U izlaganju će biti prikazano istraživanje o zdravstvenoj pismenosti o mentalnom zdravlju u populaciji studenata zdravstvene struke (medicinske sestre) i studenata nezdravstvenih studija. Ciljevi istraživanja usmjereni su na utvrđivanje stupnja zdravstvene pismenosti iz područja mentalnog zdravlja kod studenata zdravstvenih i nezdravstvenih studija te razlika u stupnju zdravstvene pismenosti s obzirom na područje studiranja.

MENTAL HEALTH LITERACY OF THE STUDENT POPULATION – PRESENTATION OF RESEARCH

Mental health literacy represents knowledge and understanding of concepts about mental health and promotion of mental health. According to the data from World Federation for Mental Health, around 75% of mental disorders begin before the age of 25, but around 70% of young people do not receive the necessary treatment. The reason for that is not recognizing the problem and perceived stigma that is connected with mental health literacy of individuals and the social community. In this presentation, the research on health literacy about mental health in the population of health profession students (nurses) and students of non-health studies will be presented. The goals of the research are focused on determining the degree of health literacy in the field of mental health among students of health and non-health studies and the difference in the degree of health literacy with regard to the field of study.

ANA PERIŠIĆ

*Centar za hagioterapiju – Split, Hrvatska /
Centre for hagiotherapy – Split, Croatia*

HAGIOTERAPIJA I EGZISTENCIJALNI STRAH

U ovom kriznom vremenu uočava se besmisao života čovjeka pojedinca. Čovjek, vrhunac stvaranja, postao je nevažan drugima, ali na neki način i samome sebi. Tko je zapravo čovjek i tko on može biti, krucijalna su pitanja koja traže odgovor. On svojom sviješću doseže uzrok osobnog postojanja, kao i svoju originalnost, neponovljivost i razlog življenja. No, svijest pretpostavlja trajnu odluku čovjekove slobodne volje za vrednote jer osoba jest ono za što se odlučuje. Egzistencijalnim strahom nazivamo onu patnju kada se čovjek ne može otvoriti povjerenju te čuti strepnju pred odlukama života. Budući da joj uzrok seže u sam temelj ljudskog postojanja, onda se i zdravlje krije na istom području. Hagioterapija se bavi tim bitnim antropološko-duhovnim područjem čovjeka, tj. patnjom duhovne duše, kao i njezinim zdravljem. Stoga će se ovim izlaganjem prikazati uzrok i izvori spomenute patnje, a pomoću primjera iz prakse razložit će se put ozdravljanja – jednim primjerom grupno-terapijskih susreta, a drugim putem individualne hagioterapije.

HAGIOTHERAPY AND EXISTENTIAL FEAR

In this time of crisis, the meaninglessness of an individual's life can be observed. People, the pinnacle of creation, became irrelevant to others, but in a way, also to themselves. Who people really are and who they can be are crucial questions that demand an answer. With their consciousness, a person reaches the cause of their personal existence, as well as their originality, inimitability and a reason for living. However, consciousness presupposes a permanent decision of a person's free will for values because a person is what they choose. Existential fear is the suffering that happens when a person cannot open up to trust and senses anxiety regarding life decisions. Since its cause goes to the very foundation of human existence, health can also be found in the same area. Hagiotherapy deals with that essential anthropologically-spiritual dimension of a person, i.e. the suffering of the spiritual soul, as well as its health. Therefore, this presentation will show the cause and the sources of the mentioned suffering, and through examples from practice the path to healing will be shown – in one example through group therapy meetings, and in the other through individual hagiotherapy.

IVAN PERKOV

*Fakultet hrvatskih studija, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
Faculty of Croatian Studies, University of Zagreb, Croatia*

POSTDOKTORSKI SINDROM – MIT ILI STVARNOST?

U ovome se izlaganju tematizira mentalno zdravlje studenata i diplomata poslijediplomskih doktorskih studija. Naime, sve su brojnija istraživanja (npr. studija objavljena u časopisu *Nature* 2018. godine) koja ukazuju na pojavu problema mentalnog zdravlja kod osoba koje pohađaju doktorske studije i kod osoba koje su nedavno završile doktorsko obrazovanje i stekle titulu doktora znanosti. U izlaganju se predstavljaju podaci brojnih istraživanja koja tematiziraju ovu problematiku te se pokušavaju dijagnosticirati društveni uzroci i društvene posljedice ove pojave. U izlaganju se ovaj fenomen naziva postdoktorskim sindromom te se pokušava povezati sa socijalnim i radnim uvjetima u kojima stasaju mladi znanstvenici, npr. potplaćenošću, nesigurnošću radnog mjesta, preopterećenošću i sl. Cilj je izlaganja prepoznati probleme, ponuditi okvir za njihovo razumijevanje i potaknuti na njihovo ozbiljnije promišljanje i suočavanje s njima. Osim toga, u izlaganju će se analizirati suvremene tendencije povezane s doktorskim obrazovanjem i problematizirati društveni status i uloga osoba s najvišim akademskim stupnjem obrazovanja.

POST PHD SYNDROME – MYTH OR REALITY?

This presentation is about the mental health of students and graduates of postgraduate doctoral studies. Indeed, there is a growing body of research (e.g. a study published in *Nature* in 2018) that points to the prevalence of mental health problems among individuals pursuing doctoral studies and those who have recently completed a PhD and received the title of Doctor of Science. The presentation will present data from numerous researches dealing with this issue and will try to diagnose the social causes and social consequences of this phenomenon. The presentation will refer to this phenomenon as the postdoctoral syndrome and will attempt to link it to the social and professional conditions under which young scientists evolve, e.g. underpayment, job insecurity, overwork etc. The aim of the presentation is to identify the problems, provide a framework for understanding them and encourage more serious consideration and engagement with them. In addition, the presentation will analyse current trends related to doctoral education and problematise the social status and role of individuals with the highest academic degree.

TARA BEATA RACZ, TEODORA NOT

*Centar za rehabilitaciju Zagreb, Hrvatska /
Center for Rehabilitation Zagreb, Croatia*

PRIMJENA ART TERAPIJA KOD OSOBA S INTELEKTUALNIM TEŠKOĆAMA

Art terapija disciplina je primarno utemeljena na područjima umjetnosti i psihologije. Psihološka podloga terapije umjetnošću leži na psihodinamskim, egzistencijalnim i humanističkim pravcima. S druge strane, umjetnost i kreativni mediji služe kao instrument komunikacije i integracije svjesnih i nesvjesnih aspekata ljudske psihe. U izlaganju će biti prikazano praktično iskustvo primjene nekih tehnika art terapija kod osoba s intelektualnim teškoćama u svakodnevnom radu. Iako su potrebne određene prilagodbe u načinu rada, istraživanja i praksa pokazuju mnoge prednosti art terapije nad drugim dominantno verbalnim terapijama. Iskustvo rada s korisnicima Centra za rehabilitaciju Orlovac pokazuje da pomoću art terapije osobe s poteškoćama jačaju vlastitu kreativnost te uče kako se kreativno prilagoditi raznim izazovima s kojima se susreću u okolini.

APPLICATION OF ART THERAPY TO PEOPLE WITH INTELLECTUAL DISABILITIES

Art therapy is a discipline primarily based on the fields of art and psychology. The psychological basis of art therapy lies in psychodynamic, existential and humanistic disciplines. On the other hand, art and creative media serve as an instrument of communication and integration of conscious and unconscious aspects of the human psyche. This presentation will show the practical experience of applying some art therapy techniques during everyday therapy for people with intellectual disabilities. Although certain adjustments to the therapy are required, research and practice show many advantages of art therapy over other dominantly verbal therapies. The experience of working with the users of the Rehabilitation Center Orlovac shows that people with disabilities through art therapy strengthen their own creativity and learn how to creatively adapt to the various challenges they encounter in their environment.

ALEKSANDAR RACZ¹, TARA BEATA RACZ², LJERKA ARMANO³

¹ Zdravstveno veleučilište Zagreb, Hrvatska / University of Applied Health Sciences, Zagreb, Croatia

² Centar za rehabilitaciju Zagreb, Hrvatska / Center for Rehabilitation Zagreb, Croatia

³ Klinički bolnički centar Sestre Milosrdnice, Zagreb, Hrvatska / Sisters of Charity Clinical Hospital Centre, Zagreb, Croatia

»SHINRIN-YOKU« ILI »ŠUMSKA KUPKA« KAO OBLIK UNAPREĐENJA I ZAŠTITE MENTALNOG ZDRAVLJA U ZAJEDNICI

Pojam »šumska terapija« sve se više koristi za označavanje aktivnosti koje se u literaturi spominju i pod nazivima »šumsko kupanje« (Shinrin-yoku), terapija prirodom, šetnje šumom i liječenje šumom. Oni zapravo predstavljaju, prema Gobsteru i dr., pojedince i grupe u svjesnom angažmanu sporih, multisenzornih, imerzivnih iskustava u šumama i drugim prirodnim i poluprirodnim okruženjima za postizanje mentalnog i fizičkog zdravlja s drugim ishodima dobiti. Postoji sve veći broj istraživanja utemeljenih na dokazima koji su otkrili fiziološke i psihološke učinke šuma na zdravlje. Fiziološki učinci vidljivi su u poboljšanju krvnog tlaka, otkucajima srca, razinama kortizola, ublažavanju boli i respiratornim funkcijama. Potvrđen je psihološki utjecaj u djelovanju na simptome depresije, anksioznosti, poboljšanju kvalitete života, raspoloženju, emocionalnom izgaranju, koncentraciji i poboljšanju kognitivnih funkcija. Međutim, gledano s bioetičke točke gledišta, Shinrin-yoku vodi do boljeg razumijevanja onoga što znači biti čovjekom i biti povezan s drugim »ne-ljudskim« živim bićima u prirodnom svijetu.

“SHINRIN-YOKU” OR “FOREST BATH” AS A FORM OF IMPROVEMENT AND PROTECTION OF COMMUNITY MENTAL HEALTH

The term “forest therapy” is increasingly used to refer to activities that are mentioned in the literature under the names of forest bathing (Shinrin-yoku), nature therapy, forest walks and forest healing. They actually represent, according to Gobster and others, individuals and groups in the conscious engagement of slow, multisensory, immersive experiences in forests and other natural and semi-natural environments to achieve mental and physical health along with

other well-being outcomes. There is an increasing number of evidence-based research that has uncovered the physiological and psychological effects of forests on health. Physiological effects can be seen in improvements in blood pressure, heart rate, cortisol levels, pain relief, and respiratory functions. Psychological influence has been confirmed through its effects on depression, anxiety, improving the quality of life, mood, emotional burnout, concentration, and improvement of cognitive functions. However, from a bioethical point of view, Shinrin-yoku leads to a better understanding of what it means to be human and to be related to other “non-human” living beings in the natural world.

MARICA RAJKOVIĆ

*Filozofski fakultet, Univerzitet u Novom Sadu, Srbija /
Faculty of Philosophy, University of Novi Sad, Serbia*

»OCEANSKI OSJEĆAJ«: FILOZOFIJA KULTURE I PSIHOLOGIJA RELIGIJE

Tema izlaganja tiče se *oceanskog osjećaja* kao važnog pojma u psihoanalizi i u psihologiji religije. Freudova koncepcija oceanskog osjećaja predstavlja način da se čovjekova potreba za religijom objasni kao psihološki mehanizam kojim se pokušava vratiti u davno izgubljeno stanje pripadanja i sigurnosti. Procesi sazrijevanja čovjeka kao društveno i kulturološki određenog bića predstavljaju prekidanje tog stanja, a religija se pojavljuje s jednom specifičnom vrstom obećanja da će oceanski osjećaj ponovo moći biti dosegnut. Freudova filozofija kulture na taj način predstavlja važnu osnovu psihologije religije, a time se rasvjetljavaju ne samo ključni pojmovi spomenutih disciplina nego i pitanje koje im je u osnovi: što je osnova potrebe za religijom?

“OCEANIC FEELING”: PHILOSOPHY OF CULTURE AND PSYCHOLOGY OF RELIGION

The idea of this presentation concerns the *oceanic feeling* as an important concept in psychoanalysis and in the psychology of religion. Freud's conception of the oceanic feeling explains a person's need for religion as a psychological mechanism by which they try to return to a long-lost state of belonging and security. The processes of human maturation as a socially and culturally determined entity result in the termination of that state, and then religion appears with a specific kind of promise that the oceanic feeling can be reached again. In this way, Freud's philosophy of culture provides an important basis for the psychology of religion, and that sheds light not only on the key terms of the aforementioned disciplines but also on the question underlying them: what is the basis of the need for religion?

JELENA SEFEROVIĆ

Institut za antropologiju, Zagreb, Hrvatska /

Institute for Anthropological Research, Zagreb, Croatia

METODE ODUZIMANJA ŽIVOTA SAMOUBOJSTVOM U KONTEKSTU PACIJENATA HOSPITALIZIRANIH U PSIHIJATRIJSKOJ BOLNICI U PAKRACU IZMEĐU DVA SVJETSKA RATA

Prvi dio izlaganja bavit će se razmatranjem recentnih terminoloških promjena vezanih za čin samoubojstva do kojih je došlo zbog obrata u njegovom poimanju. U okviru suvremenih teorijskih paradigmi samoubojstvo nije kriminalna radnja, stoga je važno paziti na jezičnu formulaciju prilikom govorenja i pisanja o ovoj temi. U drugom dijelu iznijet će se kvantitativni podaci o metodama pokušaja oduzimanja života samoubojstvom koji su prikupljeni prilikom analize povijesti bolesti pacijenata hospitaliziranih u psihijatrijskoj bolnici u Pakracu između dva svjetska rata. Izdvojeni slučajevi problematizirat će se u odnosu na tadašnji povijesni i društveni kontekst, zatim dob pacijenta te njegovu vjersku orijentaciju i rodnu pripadnost. U svrhu interpretacije prikupljene arhivske građe koristit će se teorije iz područja humanistike i društvenih znanosti te psihijatrijska literatura koja propituje koncept samoubojstva.

METHODS OF SUICIDE IN THE CONTEXT OF PATIENTS HOSPITALIZED IN THE PSYCHIATRIC HOSPITAL IN PAKRAC BETWEEN THE TWO WORLD WARS

The first part of the presentation will deal with the consideration of recent terminological changes related to the act of suicide that occurred due to a change in its understanding. In the framework of modern theoretical paradigms, suicide is not a criminal act, therefore it is important to pay attention to the language formulation when speaking and writing about this topic. In the second part, quantitative data on the methods of suicide attempts collected during the analysis of medical histories of patients hospitalized in the psychiatric hospital in Pakrac between the two world wars will be presented. Selected cases will be problematized in relation to the historical and social context of the time, then in relation to the age of the patients and their religious orientation and gender. Theories about the concept of suicide from the fields of humanities and social sciences, as well as psychiatric literature, will be used for the interpretation of the collected archival material.

GIANLUIGI SEGALERBA

*Cultural analysis working group, University of Vienna, Austria /
Radna skupina za kulturnu analizu, Sveučilište u Beču, Austrija*

PLATO'S INVESTIGATION OF MENTAL ILLNESS IN *THE REPUBLIC* VIII AND IX

My inquiry will be dedicated to the analysis of some aspects of moral degeneration and mental illness in Plato's works. I shall base my analysis on *Republic* VIII and IX. The solution to the danger of moral degeneration and of mental illness is, in Plato's view, philosophical education that functions as a therapy against the negative components present in the individual's soul. I shall then investigate the similarities between Plato's tripartition of the soul, on the one hand, and Freud's structure of the soul, on the other hand, giving particular attention to Freud's death-drive (*Todestrieb*) of the Id (*Es*).

PLATONOVO ISTRAŽIVANJE PSIHIČKE BOLESTI U *DRŽAVI* VIII I IX

Moje će istraživanje biti posvećeno analizi nekih aspekata moralne degeneracije i psihičkih bolesti u Platonovim djelima. Svoju ću analizu temeljiti na *Državi* VIII i IX. Rješenje je za opasnost od moralne degeneracije i mentalnih bolesti, po Platonovom mišljenju, filozofsko obrazovanje koje djeluje kao terapija protiv negativnih komponenti prisutnih u duši pojedinca. Zatim ću istražiti sličnosti između Platonove podjele duše na tri dijela, s jedne strane, i Freudove strukture duše, s druge strane, dajući posebnu pozornost Freudovom nagonu za smrt (njem. *Todestrieb*) prisutnom u Idu (njem. *Es*).

INES SKELAC

*Faculty of Philosophy and Religious Studies, University of Zagreb, Croatia /
Fakultet filozofije i religijskih znanosti, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska*

PHILOSOPHY AS PSYCHOTHERAPY: A COMPARISON OF WITTGENSTENIAN AND PSYCHOANALYTIC APPROACH TO LANGUAGE

This presentation aims to analyse similarities between Wittgenstein's and psychoanalytic approaches to language. According to Wittgenstein, language is the main philosophical tool, and the purpose of philosophy is to make thoughts clear or to show the fly the way out of the fly bottle. Freud considered some elements of language, such as language omissions, as a path to the unconscious, and language, in general, is a central tool in psychotherapy (or talk therapy). Likewise, both the descriptions of the Wittgensteinian method and the psychoanalytic ones act in similar ways because a philosopher himself and/or his real or virtual interlocutor recognize the analogy that has been offered to him as the source of clarifying his thought. Finally, the philosophical approach to language offered by Wittgenstein can be a valuable tool in psychotherapy as it helps to make thoughts and expressions precise and clear.

FILOZOFIJA KAO PSIHOTERAPIJA: USPOREDBA WITTGENSTEINOVA I PSIHOANALITIČKOG PRISTUPA JEZIKU

Cilj je ovoga izlaganja analizirati sličnosti između Wittgensteinova i psihoanalitičkog pristupa jeziku. Prema Wittgensteinu, jezik je glavno filozofsko oruđe, a svrha filozofije je razbistriti misli, odnosno pokazati muhi izlaz iz muholovke. Freud je određene jezične elemente poput jezičnih omaški smatrao putem u nesvjesno, a jezik je općenito glavno oruđe u psihoterapiji (odnosno terapiji razgovorom). Također, i Wittgensteinove i psihoanalitičke metode pristupa jeziku djeluju na sličan način jer filozof i/ili njegov stvarni ili virtualni sugovornik prepoznaju analogiju koja mu je ponuđena kao izvor razjašnjenja njegove misli. Konačno, filozofski pristup jeziku koji nudi Wittgenstein može biti koristan alat u psihoterapiji jer pomaže da se misli i izrazi učine preciznima i jasnima.

PETAR SMONTARA

Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /

Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia

RELIGIOZNOST – ZAŠTITNI FAKTOR SOCIJALNOG RAZVOJA ADOLESCENATA

Današnje društvo mladima ne nudi čvrsta moralna uporišta u izgradnji vlastitog identiteta i vrijednosti. Iako su znanstvenici napustili ideju da je adolescencija nužno stresno razdoblje obilježeno brojnim krizama, rezultati međunarodnih i nacionalnih istraživanja ukazuju na poteškoće koje proizlaze iz raskoraka između psihološke i socijalne zrelosti, a njihove su posljedice, između ostaloga, stvaranje fragmentarnog i supkulturnog identiteta. Egzistencijalna praznina obilježava mnoga područja suvremene kulture, pa je sve više adolescenata čija religioznosti postaje epizodična, periferna i/ili prigodna. Preliminarni rezultati provedenog istraživanja (N=197) ukazuju na to da religioznost može biti snažan zaštitni čimbenik socioemocionalnog razvoja čija rezultanta ukazuje na prikladno moralno rezoniranje, preuzimanje odgovornosti i stvaranje zdravog životnog potencijala.

RELIGIOSITY – PROTECTIVE FACTOR OF SOCIAL DEVELOPMENT IN ADOLESCENTS

Today's society does not offer young people stable moral foundations in building their own identity and values. Although scientists have abandoned the idea that adolescence is a necessarily stressful period marked by numerous crises, the results of international and national research indicate difficulties arising from the gap between psychological and social maturity, and consequences of that are, among other things, the creation of a fragmented and subcultural identity. Existential emptiness characterises many areas of contemporary culture, so there are more and more adolescents whose religiosity becomes episodic, peripheral and/or opportunistic. The preliminary results of the conducted research indicate that religiosity can be a strong protective predictor of socio-emotional development, and vector direction indicates appropriate moral reasoning, taking responsibility and creating a healthy life potential.

VIKRANT SINGH

*Indian Institute of Technology, Bombay, India /
Indijski institut za tehnologiju, Bombay, Indija*

POST-CHRONICITY OF MADNESS

In this presentation, we will argue that madness exemplifies a struggle with an excess of contradictions and a considerable investment of value in finding an alternative to the contradictions. Madness is sometimes characterized by spontaneous eruptions of alternative identities, as exemplified in the descriptions of madness in some films (*They Might be Giants*, 1971; *Shutter Island*, 2010). The concept of a spontaneous rise in madness as a result of a heightened conflict subsumed into a split between beliefs at the conscious level and the ones at the unconscious level is a part of Freudian psychoanalysis. However, data derived from a retroactive identity, caused by the inability to handle a conflict, remains untested. Because of the consistency between the temporally inhibited or negatively effected consequences, making a past self reappear is implausible. For example, faced with an impossible situation, the ego divides permanently from an externally prioritised condition that cannot be normatively represented; this might happen in the case of a disturbing event such as a humiliation by a lover. On the other hand, an excessive desire might be a dual conduit for a new identity, a replacement of the identity and a desertion due to the conflicting information. However, we claim that in both of these cases where, on the one hand, a new identity emerges and, on the other hand, where a manifestation of an extreme desire hides the corrupting influence of a conflict, there is a more neutral alternative i.e. a retractive selfhood.

POSTKRONIČNOST LUDILA

U ovom izlaganju tvrdit ćemo da ludilo predstavlja primjer borbe s viškom proturječja i značajnog ulaganja vrijednosti u pronalaženje alternative proturječjima. Ludilo je ponekad obilježeno spontanom erupcijama alternativnih identiteta, kao što je prikazano u opisima ludila u nekim filmovima (*Oni bi mogli biti divovi*, 1971; *Otok Shutter*, 2010). Koncept spontanog porasta ludila kao rezultata pojačanog sukoba sadržanog u rascjepu između uvjerenja na svjesnoj razini i onih na nesvjesnoj razini dio je Freudove psihoanalize. Međutim, podaci izvedeni iz retroaktivnog identiteta, uzrokovanog nemogućnošću rješavanja sukoba, ostaju neprovjereni. Zbog dosljednosti između vremenski inhibiranih ili

negativnih posljedica, ponovno pojavljivanje prošlog ja niske je vjerojatnosti. Na primjer, suočen s nemogućom situacijom, ego se trajno odvaja od izvanjski prioritiziranog stanja koje se ne može normativno predstaviti; to se može dogoditi u slučaju uznemirujućeg događaja kao što je poniženje ljubavnika. S druge strane, pretjerana želja može biti dvostruki kanal za novi identitet, zamjenu identiteta i napuštanje zbog proturječnih informacija. Međutim, mi tvrdimo da u oba ova slučaja gdje se, s jedne strane, pojavljuje novi identitet, a s druge strane, gdje manifestacija ekstremne želje skriva koruptivni utjecaj sukoba, postoji neutralnija alternativa, tj. retraktivno sebstvo.

TOMISLAV ŠPIRANEC

*Hrvatska pokrajina Družbe Isusove, Zagreb, Hrvatska /
Croatian Province of the Society of Jesus, Zagreb, Croatia*

NJEGOVANJE VRLINA U SHANTIDEVINOM PUTU BODHISATTVE KAO POMOĆ MENTALNOM ZDRAVLJU POJEDINCA

Ovo izlaganje promišlja kako religijski ideal bodhisattve iz Mahayanske budističke tradicije u prikazu Shantideve, monaha iz 7. st., može pomoći suvremenom pojedincu u razvoju i njegovanju osobnog mentalnog zdravlja. Ideal se ostvaruje pomoću treninga koji se sastoji od 1) prihvaćanja predložene nakane, 2) zavjeta ostvariti tu nakanu i 3) treninga vrlina (paramita). Praksa je religijski motivirana, ali provedena u svakodnevnom životu. Suočavanje s teškoćama i patnjama koje susrećemo u svakodnevnom životu sastavni je dio treninga. Pitanja koja ćemo istražiti su: zašto je važna ispravna motivacija, koje vrline Shantideva preporučuje, kako ih njegovati i kako ova praksa može pomoći suvremenom pojedincu njegovati mentalno zdravlje u kontekstu mnogih trauma, patnji i stresova.

CULTIVATION OF VIRTUES IN SHANTIDEVA WAY OF BODHISATTVA AS HELP TO INDIVIDUAL MENTAL HEALTH

This presentation considers how the religious ideal of the bodhisattva of the Mahayana Buddhist tradition in the representation of the Shantideva, 7th century buddhist monk, can help a modern individual in the development and nurturing of personal mental health. The ideal is achieved through training which consists of 1) acceptance of the proposed intention, 2) vow to achieve that intention and 3) training of virtues (paramita). The practice is religiously motivated, but carried out in everyday life. The integral part of training is dealing with difficulties and sufferings that we encounter in daily living. The questions we will explore are: why is the right motivation important, which virtues does Shantideva recommend, how to cultivate them and how can this practice help the modern individual to improve their own mental health in the context of many traumas, sufferings and stresses.

DANIJELA TIOSAVLJEVIĆ

*Medicinski fakultet, Univerzitet u Beogradu, Srbija /
Faculty of Medicine, University of Belgrade, Serbia*

PROSTITUCIJA KAO BIOETIČKA SITUACIJA

Pomoću koncepta prostitucije (post)modernog doba bit će izloženi dominantni stavovi autora, predstavnika različitih disciplina, o prostituciji kao moralnoj i etičkoj situaciji. Ovim izlaganjem prostitucija će biti prikazana i kao nova medicinsko-etička situacija. U skladu s tim, bit će predstavljen i modus praktičnog pristupa prostituciji čiji je cilj unapređenje i zaštita mentalnog zdravlja u zajednici.

PROSTITUTION AS A BIOETHICAL SITUATION

The dominant attitudes of authors representing various disciplines on prostitution as a moral and ethical situation will be presented through the concept of prostitution in the (post)modern era. In this presentation, prostitution will also be portrayed as a new medical-ethical situation. According to that, a model of practical approach to prostitution that supports the goal to improve and protect community mental health will be presented as well.

TANJA TODORVIĆ

*Faculty of Philosophy, University of Novi Sad, Serbia /
Filozofski fakultet, Univerzitet u Novom Sadu, Srbija*

HEALTHY AND UNHEALTHY MEMORIES: PHENOMENOLOGY OF FORGETTING AND REPRESSING

While examining the original temporal structure of consciousness, the phenomenological method led by Husserl's insights came to the conclusion that memory and imagination are one of the basic variations of conscious life, in addition to perception. Using this method, memory can be analysed through two phases: in the first phase, Husserl deals with this aspect of apprehension based on pictorial consciousness (*Bildbewusstsein*), while in the second phase he shows its temporal and re-collecting character. In the last phase of time research, the concept of passive synthesis is developed, that will terminologically and methodologically enable the author to access domains that were outside the sphere of the so-called "pure intentionality", i.e. the spheres of dreams, forgetting and suppression. In this presentation, we will show how it is possible within the framework of a phenomenological method, the basis of which is an intentional relationship to an object, to thematize phenomena such as forgetting and suppression, that appear unintentional in nature.

ZDRAVA I NEZDRAVA SJEĆANJA: FENOMENOLOGIJA ZABORAVA I POTISKIVANJA

Fenomenološka je metoda vođena Husserlovim uvidima, ispitujući izvornu vremensku strukturu svijesti, došla do zaključka da su, pored opažanja, sjećanje i mašta jedne od osnovnih varijacija svjesnog života. Sjećanje se u ovoj metodi analizira u dvije faze: u prvoj fazi Husserl se bavi ovim vidom aprehenzije na temelju slikovne svijesti (njem. *Bildbewusstsein*), a u drugoj se fazi pokazuje njegov temporalni i re-kolekcijski karakter. U posljednjoj fazi istraživanja vremena razvija se koncept pasivne sinteze koji će terminološki i metodološki omogućiti autoru da pristupi domenama koje bi bile izvan sfere tzv. »čiste intencionalnosti«, a to su sfere snova, zaborava i potiskivanja. U ovom izlaganju pokazat ćemo kako je moguće u okviru jedne fenomenološke metode, u čijoj je osnovi intencionalni odnos prema predmetu, tematizirati fenomene poput zaboravljanja i potiskivanja koji su naizgled neintencionane prirode.

JULIJA VEJIĆ

*Osnovna škola Petra Zrinskog, Zagreb, Hrvatska /
Petar Zrinski Elementary School, Zagreb, Croatia*

LEKTIRA, PUBERTET I MENTALNO ZDRAVLJE

Većina djece svoje djetinjstvo provodi tako da je to za njih razdoblje bezbrižnosti i radosti. No, postoje i ona djeca kojoj je odrastanje turbulentno. Razvojni proces puberteta već sam po sebi nosi brojne promjene i izazove. Također, veliki utjecaj na odrastanje djece danas ima internet. Koja je uloga lektire u razvojnom putu mladog bića? Poznato je da se pojedinac unosi u komunikaciju s tekstom na temelju životnog i čitateljskog iskustva te da se na neki način poistovjećuje s likovima ili situacijama o kojima čita. Kroz čitanje spoznaje sebe i svoje emocije. Kako bi zaštitili mlade i očuvali njihovo mentalno zdravlje, potrebno je aktivirati zaštitne čimbenike. Književnost uvodi djecu u čarobni svijet priča, ali i realnih događanja svijeta u kojem žive. U ovom izlaganju pokazat će se kako osobine likova, njihovi postupci, pa čak i smrt mogu utjecati na mentalno zdravlje.

READING, PUBERTY AND MENTAL HEALTH

Most children spend their childhood in a manner that makes it a period of carefreeness and joy. However, there are also some children whose growing up is turbulent. Puberty as a developmental process in itself brings numerous changes and challenges. Also, the Internet has a great influence on the upbringing of children today. What is the role of reading in the developmental path of a young being? It is known that an individual enters into communication with the text on the basis of their own life and reading experience and that in some way they identify with the characters or situations they read about. Through reading, they get to know themselves and their emotions. In order to protect young people and preserve their mental health, it is necessary to use protective measures. Literature introduces children to the magical world of stories, but also to the real events of the world they live in. This presentation will show how the characteristics of the characters, their actions and even death can have an affect on mental health.

ANTUN VOLENIK

*Fakultet filozofije i religijskih znanosti, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
Faculty of Philosophy and Religious Studies, University of Zagreb, Croatia*

DUHOVNOST I RELIGIOZNOST NASPRAM STRAHU I ANKSIOZNOSTI

Već od prvih stranica *Biblije* čitamo o strahu, to je prva emocija koja se pojavljuje u *Bibliji* (Post 3,11). Strah je ujedno i primarna emocija (uz, sreću, tugu, ljutnju, iznenađenje, gađenje) koja je primarno iskustvo svakoga čovjeka te je evolucijski duboko zapisana u svijest i psihologiju čovjeka. Strah u sebi ima cijeli raspon intenziteta straha u zavisnosti od situacije u kojoj se čovjek nalazi. Također može biti subjektivni doživljaj nekog realitetnog događaja koji objektivno ne mora biti tako zastrašujući. To su: panika, užas, fobije, dječji strahovi i anksioznost. Bit će govora o razlikovanju između straha i anksioznosti u smislu da je strah emocija koju budi realna prijetnja u sadašnjosti, a anksioznost je anticipirani strah pred nečim u budućnosti što može i ne mora biti u skladu s realitetom. Također će biti govora o tome kako se nositi sa strahovima iz grupe fobija, dječji strahova i anksioznosti s naglaskom na tome da mnogi od njih polaze od separacijske anksioznosti te će se istražiti kako religioznost i duhovnost mogu pomoći u otpornosti naspram straha i anksioznosti.

SPIRITUALITY AND RELIGIOSITY AGAINST FEAR AND ANXIETY

From the very first pages of the Bible one can read about fear, it is the first emotion that appears in the Bible (Genesis 3:11). Fear is also the primary emotion (along with happiness, sadness, anger, surprise, disgust) which is the primary experience of every human being and is evolutionarily deeply written into the consciousness and psychology of humans. Fear has a whole range of fear intensity, depending on the situation in which a person finds themselves. It can also be the subjective experience of some real event that objectively does not have to be so scary. Some of these are: panic, horror, phobias, children's fears and anxiety. We will talk about the difference between fear and anxiety in

the sense that fear is an emotion that is awakened by a real threat in the present, while anxiety is an anticipated fear of something in the future that may or may not be in accordance with reality. Furthermore, we will discuss how to deal with fears that belong to the group of phobias, children's fears and anxieties with an emphasis on the fact that many of them start from separation anxiety, and we will explore how religiosity and spirituality may help in resilience against fear and anxiety.

TONE VRHOVNIK STRAKA

*“Poglej!” Society for Lifelong Assistance, Ljubljana, Slovenija /
»Poglej!« Društvo za cjeloživotnu pomoć, Ljubljana, Slovenija*

AND WHAT IF WE BABBLE ABOUT SUICIDE?

In the past, people who committed suicide were buried on the outside part of cemetery wall. Not only did the person not reach all their potential, in the economic sense, and left their goods to family and/or Church, but their sin was that they independently preempted what God had planned for them. Paradoxically, sacral society in the last 200 years has not changed its resentment towards suicide – they remain a traitor. When there is no more transcendence, they do not betray God’s design, but society’s idea that life has meaning, and part of that meaning is that the only permitted death is that of old age or of serious illness. That is why people who committed suicide and suicides are not talked about, and silence is interpreted as preventing suicide from becoming an idea for many other people. Is it fair to the people who committed suicide and their relatives; moreover, is it ethical? And what if we flip the perspective? Would it not be better and smarter to discuss on all forums the meaning of life and the question of what to do when that meaning disappears? How would such a change be reflected in the statistics of suicides, what would be the ethical value of such a change?

A ŠTO AKO BRBLJAMO O SAMOUBOJSTVU?

U stara vremena samoubojice su sahranjivali na vanjskoj strani zida od groblja. Ne samo da čovjek nije dosegnuo zenit u ekonomskom smislu i ostatke svojih životnih uspjeha nije darovao svojoj porodici ili/i Crkvi nego je grijeh bio u tome što je samostalno preduhitrio ono što je Bog imao u planu za njega. Paradoksalno, sakralno društvo u zadnjih 200 godina nije promijenilo zamjeranje prema samoubojici – on ostaje izdajnik. Kada više nema transcendencije, nije izdao Božji nacrt, nego ideju društva da život ima smisao, a dio tog smisla jest da je jedina dopuštena smrt ona od starosti ili od teške bolesti. Zato se o samoubojstvu i o samoubojicama ne govori, a tišina se interpretira kao sprečavanje da samoubojstvo ne postane ideja za mnoštvo drugih ljudi. Je li to pošteno prema samoubojici i njegovim bližnjima, štoviše, je li to etično? A da okrenemo perspektivu? Ne bi li bilo bolje i pametnije na svim forumima raspravljati o smislu života i pitanju što učiniti kada nestane tog smisla? Kako bi se takav obrat odrazio na statistici samoubojstava, kakva bi bila etična vrijednost takvog obrata?

TANJA ZOVKO

*Klinika za plućne bolesti Jordanovac, Klinički bolnički centar Zagreb, Hrvatska /
Clinical Centre for Pulmonary Diseases Jordanovac, University Hospital Centre
Zagreb, Croatia*

KVALITETA ŽIVOTA U BOLESNIKA NAKON TRANSPLANTACIJE PLUĆA

Kvaliteta života postala je istaknuti predmet interesa u psihologiji, bioetici, filozofiji, socijalnim znanostima i kliničkoj medicini u posljednjih dvadeset godina. Procjenjuje se različitim upitnicima, a njezino kontinuirano praćenje sprovodi se u brojnim zemljama i regijama. Kvaliteta života je širok, višeslojan i složen koncept koji podrazumijeva mogućnosti koje ljudi imaju, značenje i smisao koje pridaju svojim životima i način na koji uživaju u onome što imaju. U ovome istraživanju uspoređivana je kvaliteta života između bolesnika koji su bili podvrgnuti transplantaciji pluća i osoba iz opće populacije. Hipoteza istraživanja bila je: »ne postoji statistički značajna razlika u kvaliteti života između bolesnika koji su bili podvrgnuti transplantaciji i osoba iz opće populacije«. Iako ovim istraživanjem nisu dobivene statistički značajne razlike u kvaliteti života između bolesnika koji su bili podvrgnuti transplantaciji i osoba iz opće populacije, ono nas upućuje kako porast broja transplantiranih bolesnika nužno dovodi do njihovog socio-medicinskog značaja u zajednici te nameće potrebu za specifičnim intervencijama različitih profesionalaca i zajednice.

QUALITY OF LIFE IN LUNG TRANSPLANT PATIENTS

Quality of life has become a prominent subject of interest in psychology, bioethics, philosophy, social sciences, and clinical medicine in the last twenty years. It is assessed through different questionnaires, and its continuous monitoring is carried out in numerous countries and regions. Quality of life is a broad, multi-layered and complex concept, which includes the possibilities people have, the meaning they ascribe to their lives and the way they enjoy what they have. This research compares the quality of life of lung transplant patients and people from the general population. The research hypothesis was: "there is no statistically significant difference in the quality of life between the lung trans-

plant patients and people from the general population”. Although this research did not show statistically significant differences in the quality of life between the lung transplant patients and people from the general population, it indicates that the increase in the number of the lung transplant patients necessarily leads to their socio-medical significance in a community and imposes the need for specific interventions by various professionals and the community.

POP RATNI PROGRAM

SUPPLEMENTARY PROGRAM

NIKŠA JANKOVIĆ

*Fakultet filozofije i religijskih znanosti, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska /
Faculty of Philosophy and Religious Studies, University of Zagreb, Croatia*

IZLOŽBA

BIOETIČKI STRIP

Ovu izložbu sačinjavaju radovi Nikše Jankovića, strip ilustratora i studenta diplomskog studija filozofije na Fakultetu filozofije i religijskih znanosti Sveučilišta u Zagrebu. Postav je mozaički satkan od radova stvaranih tijekom posljednje dvije godine, a među njima nalaze se i oni koje je izradio za potrebe vizuala i promo materijala vezanih uz prošlogodišnji i ovogodišnji simpozij *Bioetika i aporije psihe*. Osim navedenih uradaka, bitnu komponentu sačinjavaju i elementi izložbe »Dobro došli na Deimos i Fobos«, obilježene bioetičkom problematikom, u kontekstu ove izložbe semantički usmjerene na psihopatološke komponente osoba i društva.

EXHIBITION

BIOETHICAL COMIC

This exhibition consists of the works of Nikša Janković, a comic book illustrator and graduate student of philosophy at the Faculty of Philosophy and Religious Sciences of the University of Zagreb. The exhibition is a mosaic of works created over the last two years, and among them are those he created for the purposes of visuals and promotional materials related to last year's and this year's *Bioethics and Aporia of the Psyche* symposium. In addition to the aforementioned works, an essential component of the exhibition are elements that were created as a part of the comic project "Welcome to Deimos and Phobos". It is characterised by bioethical issues and in the context of this exhibition semantically focused on the psychopathological components of the people and the society.

ANA DARIJA BOKAN¹, JURAJ BOBANOVIĆ¹, MATEA BOŽIĆ², PATRICIA DUTKOVIĆ², MAGDALENA GALIĆ STIPANČIĆ³, IVA IGNJAČIĆ³, DAVID JURJEVIĆ², TEREZA KELAM³, ANA KLASNIĆ³, ANDRIJA PISKAČ², DOMAGOJ POPOVIĆ², TILIJJA SIMON², DORA ŠAJNIĆ²

¹Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska / Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia

²Fakultet filozofije i religijskih znanosti, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska / Faculty of Philosophy and Religious Studies, University of Zagreb, Croatia

³Fakultet hrvatskih studija, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska / Faculty of Croatian Studies, University of Zagreb, Croatia

DEBATA

DOSTUPNOST I KVALITETA USLUGA PSIHOLOŠKOG SAVJETOVANJA NA FAKULTETIMA

Tema ove debate bit će dostupnost i kvaliteta usluga psihološkog savjetovanja na fakultetima. Riječ je o pokaznoj debati, tj. debata je ne natjecateljskog karaktera. Cilj debate bit će što šire i što temeljitije raspraviti o danoj temi, s naglaskom na pluriperspektivni pristup problematici koji omogućuje unikatni karakter bioetike kao orijentacijske discipline. Sam fokus bit će na ukazivanju pozitivnih i negativnih elementata usluga vezanih uz zaštitu mentalnog zdravlja studenata na zagrebačkim fakultetima i iznošenje ideja za potencijalno unaprijeđenje tih usluga.

DEBATE

AVAILABILITY AND QUALITY OF PSYCHOLOGICAL COUNSELLING SERVICES AT FACULTIES

The topic of this debate will be the availability and quality of psychological counselling services at colleges. It is a demonstrative debate, i.e. the debate is not of a competitive nature. The goal of the debate will be to discuss the given topic as widely and thoroughly as possible, with an emphasis on a pluriperspective approach to the issue that is enabled by the unique character of bioethics as an orientational discipline. The focus will be on pointing out the positive and negative elements of services related to the protection of the mental health of students at faculties in Zagreb and on presenting ideas for the potential improvement of those services.

UDRUGA LUDRUGA

Zagreb, Hrvatska /

Zagreb, Croatia

ISKUSTVENA RADIONICA

MENTALNI FITNESS

Radionica je iskustvena. Osmišljena je i provodi se kroz niz tjelesnih i verbalnih vježbi metodologijom otvorenog dijaloga i kreativne facilitacije. Sudionici su aktivno uključeni u radioničke aktivnosti po principu jednakosti. Kroz izvođenje niza vježbi u prilici su ojačati svoje kapacitete verbalne i neverbalne komunikacije, aktivnog slušanja i postavljanja osobnih granica. Kvalitetna komunikacija dovodi do boljeg uvida u vlastite emocije i ponašanje, kao i do boljeg razumijevanja i uvažavanja drugih i drugačijih, te je bitna za postizanje i očuvanje mentalnog zdravlja. Svrha je radionice podizanje razine svijesti o potrebi održavanja mentalne higijene koja je preduvjet za postizanje i očuvanje sveukupnog zdravlja.

EXPERIENTIAL WORKSHOP

MENTAL FITNESS

The workshop is experiential. It is designed and implemented through a series of physical and verbal exercises using the methodology of open dialogue and creative facilitation. Participants are actively involved in workshop activities according to the principle of equality. By performing a series of exercises, they have the opportunity to strengthen their capacities for verbal and non-verbal communication, active listening and setting personal boundaries. Quality communication leads to better insight into one's own emotions and behaviour, as well as to better understanding and appreciation of others and those that are different, and is essential for achieving and preserving mental health. The purpose of the workshop is to raise awareness of the need to maintain mental hygiene, which is a prerequisite for achieving and preserving overall health.

ADRESAR

ADDRESS BOOK

Damjan Abou Aldan
Srednja škola Koprivnica
Trg Slobode 7
HR-48000 Koprivnica
Croatia
e-mail: damjan.abou-aldan@skole.hr

Sead Alić
Sveučilište Sjever
Odjel za komunikologiju, medije i novinarstvo
Trg dr. Žarka Dolinara 1
HR-48000 Koprivnica
Croatia
e-mail: sead.alic@unin.hr

Ronald Alvarez Vera
Complutense University of Madrid
Faculty of Philosophy
Pl. Menéndez Pelayo s/n
ESP-28040 Madrid
Spain
e-mail: ronalkeastro@gmail.com

Ljerka Armano
KBC Sestre Milosrdnice
Vinogradska cesta 29
HR-10000 Zagreb
Croatia
e-mail: ljerka.armano@gmail.com

Janko Babić
Zdravstveno veleučilište
Mlinarska cesta 38
HR-10000 Zagreb
Croatia
e-mail: janko.babic@zvuh.hr

Juraj Bobanović
Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Ivana Lučića 3
HR-10000 Zagreb
Croatia
e-mail: juraj.bobanovic@gmail.com

Bruno Bogović
Druga gimnazija Varaždin
Hallerova aleja 6a
HR-42000 Varaždin
Croatia
e-mail: bruno236bogovic@gmail.com

Francesca Brencio
University of Sevilla
Faculty of Philosophy
Calle Camilo José Cela s/n
ES-41018 Sevilla
Spain
e-mail: brenciofrancesca@gmail.com

Andreja Cerić-Šarić
Mlinovi 36
HR-10000 Zagreb
Croatia
e-mail: andreja.ceric@gmail.com

Klara Čavar
Sveučilište u Zadru
Teološko-katehetski odjel
Ul. dr. Franje Tuđmana 24i
HR-23000 Zadar
Croatia
e-mail: kcavar@unizd.hr

Josip Ćirić
Sveučilište u Zadru
Odjel za informacijske znanosti
Ul. dr. Franje Tuđmana 24i
HR-23000 Zadar
Croatia
e-mail: jciric@unizd.hr

Barbara Ćuk
Fakultet filozofije i religijskih znanosti
Jordanovac 110
HR-10000 Zagreb
Croatia
e-mail: barbara.cuk@ffrz.unizg.hr

Bruno Ćurko

Sveučilište u Splitu
Filozofski fakultet
Poljička cesta 35
HR–21000 Split
Croatia
e-mail: bcurko@ffst.hr

Jan Defrančeski

Sveučilište u Zagrebu Sveučilišni centar
za integrativnu bioetiku
Ivana Lučića 1a
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: jan1161996@gmail.com

Marija Džinić

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet filozofije i religijskih znanosti
Jordanovac 110
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: m-dzinic@ffrz.unizg.hr

Mina Đikanović

Univerzitet u Novom Sadu
Filozofski fakultet
Dr. Zorana Đinđića 1
RS–21000 Novi Sad
Serbia
e-mail: mina.djkanovic@ff.uns.ac.rs

Aleksandar Fatić

Univerzitet u Beogradu
Institut za filozofiju i društvenu teoriju
Kraljice Natalije 45
RS–11000 Beograd
Serbia
e-mail: aleksandar.fatic@gmail.com

Valentino Findrik

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: valentino.findrik@gmail.com

Demétrius A. França

Federal Institute of Brasília
SGAN Quadra 610 Módulos D, E, F, G
Asa Norte
BR–70830-450 Brasília
Brazil
e-mail: demetrius.psi@gmail.com

Rea Fulgosi-Masnjak

Sveučilište u Zagrebu
Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet
Borongajska cesta 83f
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: rea.fulgosi-masnjak@erf.unizg.hr

Magdalena Galić Stipančić

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet hrvatskih studija
Borongajska cesta 83d
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: mgalicsti@hrstud.hr

Dora Grejza

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u
Osijeku
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti
Cara Hadrijana 10
HR–31000 Osijek
Croatia
e-mail: dora.saradjen@gmail.com

Toma Gruica

University of Graz
Faculty of Arts and Humanities
Universitätsplatz 3
AU–8010 Graz
Austria
e-mail: tomagruica@protonmail.com

Behzad Hadžić

Dom zdravlja Ključ
Zgon bb
BA-79280 Ključ
Bosnia and Herzegovina
e-mail: behzad_hadzic@yahoo.com

Damir Hršak

Sveučilište u Zagrebu
Metalurški fakultet
Aleja narodnih heroja 3
HR-44000 Sisak
Croatia
e-mail: hrsakd@simet.hr

Iva Ignjačić

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet hrvatskih studija
Borongajska cesta 83d
HR-10000 Zagreb
Croatia
e-mail: iignjacic@hrstud.hr

Maja Jadrešin

Sveučilište u Zadru
Mihovila Pavlinovića 1
HR-23 000 Zadar
Croatia
e-mail: mjadres@unizd.hr

Luka Janeš

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet filozofije i religijskih znanosti
Jordanovac 110
HR-10000 Zagreb
Croatia
e-mail: luka.janes@ffrz.hr

Nevena Jevtić

Sveučilište u Novom Sadu
Filozofski fakultet
Dr. Zorana Đinđića 1
RS-21000 Novi Sad
Serbia
e-mail: nevena.jevtic@ff.uns.ac.rs

Ivica Kelam

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u
Osijeku
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti
Cara Hadrijana 10
HR-31000 Osijek
Croatia
e-mail: kelamivica@gmail.com

Ana Klasnić

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Ivana Lučića 3
HR-10000 Zagreb
Croatia
e-mail: anaklasnic123@gmail.com

Zoran Kojčić

Srednja škola Dalj
Cvjetkova 22a/2
HR-31000 Osijek
Croatia
e-mail: zorankojcic@gmail.com

Marijana Kolednjak

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet filozofije i religijskih znanosti
Jordanovac 110
HR-10000 Zagreb
Croatia
e-mail: marijana.kolednjak@ffrz.hr

Štefanija Kožić

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet filozofije i religijskih znanosti
Jordanovac 110
HR-10000 Zagreb
Croatia
e-mail: stefanija.kozic1@gmail.com

Luka Maršić

Klinički Bolnički Centar Sestre
Milosrdnice
Vinogradska cesta 29
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: lukamarsic@net.hr

Kevin Martens Wong

National University of Singapore
Faculty of Arts & Social Sciences
21 Lower Kent Ridge Road
SG–119077 Singapore
e-mail: zeekyang23@gmail.com

Mikolaj Martinjak

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet filozofije i religijskih znanosti
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: mikolaj.martinjak@ffrz.unizg.hr

Lidija Matošević

Sveučilište u Zagrebu
Sveučilišni centar za protestantsku
teologiju Matija Vlačić Ilirik
Ivana Lučića 1a
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: lidija.matosevic@tfmvi.hr

Marina Milivojević Pinto

Centar za pružanje usluga u zajednici
Ivana Meštrovića 3
HR–23000 Zadar
Croatia
e-mail: sunce.marina@gmail.com

Teodora Not

Centar za rehabilitaciju Zagreb
Orlovac 2
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: ravnateljica@crzagreb.hr

Marina Novina

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet filozofije i religijskih znanosti
Jordanovac 110
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: marina.novina@ffrz.unizg.hr

Maja Odorjan Novak

Srednja škola Zlatar
Ulica Braće Radić 10
HR–49250 Zlatar
Croatia
e-mail: maja.odorjan@gmail.com

Momir Oljača

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet filozofije i religijskih znanosti
Jordanovac 110
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: momir.oljaca@ffrz.unizg.hr

Jadranka Pavić

Zdravstveno veleučilište
Zagreb
Mlinarska cesta 38
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: jadranka.pavic@zvz.hr

Ivan Pavlović

II. gimnazija Zagreb
Križanićeva 4
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: pavlovic.druga@gmail.com

Ana Perišić

Centar za hagioterapiju – Split
Poljička cesta 13
HR–21000 Split
Croatia
e-mail: aperisic1@gmail.com

Ivan Perkov

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet hrvatskih studija
Borongajska cesta 83d
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: iperkov@hrstud.hr

Aleksandar Racz

Zdravstveno veleučilište Zagreb
Mlinarska 38
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: aleksandar.racz@zvu.hr

Tara Beata Racz

Centar za rehabilitaciju Zagreb
Orlovac 2
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: tara.beata.racz@gmail.com

Marica Rajković

Univerzitet u Novom Sadu
Filozofski fakultet
Dr. Zorana Đinđića 1
RS–21000 Novi Sad
Serbia
e-mail: marica.rajkovic@ff.uns.ac.rs

Ron Roberts

Kingston University
Faculty of Business and Social Sciences
Penrhyn Road 55–59
GB–KT1 2EE London
e-mail: r_a_roberts@btinternet.com

Martina Rojnić Kuzman

Klinički bolnički centar Zagreb
Klinika za psihijatriju i psihološku medicinu
Krišpatićeva 12
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: mrojnic@gmail.com

Vlatka Ročić Petak

Udruga Ludruga
Nova cesta 109
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: udruga@ludruga.hr

Jelena Seferović

Institut za antropologiju
Gajeva ul. 32
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: jelena.seferovic@inantro.hr

Gianluigi Segalerba

University of Vienna
Arbeitskreis Kulturanalyse
Auvorstadt 1/11/9
AT–2301 Groß-Enzersdorf
Austria
e-mail: gianluigisegalerba@gmail.com

Vikrant Singh

Indian Institute of Technology
Povai
IN–400 076 Bombay
India
e-mail: vikramsirola@gmail.com

Ines Skelac

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet filozofije i religijskih znanosti
Jordanovac 110
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: ines.skelac@ffrz.unizg.hr

Petar Smontara

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Ivana Lučića 3
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: psmontar@ffzg.hr

Tomislav Špiranec
Hrvatska pokrajina Družbe Isusove
Junija Palmotića 31
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: spiranect@gmail.com

Stjepan Štivić
Sveučilište u Ljubljani
Teološki fakultet
Poljanska cesta 4
SI–1000 Ljubljana
Slovenia
e-mail: stjepan.stivic@teof.uni-lj.si

Danijela Tiosavljević
Univerzitet u Beogradu
Medicinski fakultet
Dr. Subotića starijeg 8
RS–11000 Beograd
Serbia
e-mail: tiosavljevic.danijela@gmail.com

Tanja Todorović
Univerzitet u Novom Sadu
Filozofski fakultet
Dr. Zorana Đinđića 1
RS–21000 Novi Sad
Serbia
e-mail: tanja.todorovic@ff.uns.ac.rs

Julija Vejčić
Osnovna škola Petra Zrinskog
Krajiška 9
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: jvejic@yahoo.com

Viktorija Vinceljak
Klinička bolnica Dubrava
Avenija Gojka Šuška 6
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: viktorijavinceljak@gmail.com

Antun Volenik
Sveučilište u Zagrebu
Fakultet filozofije i religijskih znanosti
Jordanovac 110
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: voleniksj@gmail.com

Tone Vrhovnik Straka
»Poglej!« Društvo za cjeloživotnu pomoć
Ulica Pohorskega bataljona 229
SI–1000 Ljubljana
Slovenia
e-mail: tone.vrhovnikstraka@gmail.com

Tanja Zovko
Klinički bolnički centar Zagreb
Klinika za plućne bolesti Jordanovac
Jordanovac 104
HR–10000 Zagreb
Croatia
e-mail: tanjazovko@gmail.com

IZDAVAČ / PUBLISHER

Centar za bioetiku Fakulteta filozofije i religijskih znanosti /
Centre for Bioethics of the Faculty of Philosophy and Religious Studies

ZA IZDAVAČA / FOR PUBLISHER

Luka Janeš

UREDNICI / EDITORS

Luka Janeš, Štefanija Kožić

PRIJEVODI I KOREKTURA / TRANSLATIONS AND PROOFREADING

Bruno Bogović, Teo Čavar, Luka Janeš, Štefanija Kožić

DIZAJN NASLOVNICE / COVER DESIGN

Nikša Janković, Karlo Hlača

PRIJELOM TEKSTA I TISAK / LAYOUT AND PRINT

GRAFOMARK, Zagreb

NAKLADA / VOLUME

100

ISSN 2787-4729